

CLAVDIVS CLAVDIANVS

(c. 370 – c. 404 A.D.)

PANEGYRICUS DICTUS PROBINO ET OLYBRIO CONSULIBUS

IN RUFINUM: Liber Prior Liber Posterior

DE BELLO GILDONICO

IN EUTROPIUM: Liber Prior Liber Posterior

FESCINNINA DE NUPTIIS HONORII AUGUSTI

EPITHALAMIUM DE NUPTIIS HONORII AUGUSTI

PANEGYRICUS DE TERTIO CONSULATU HONORII AUGUSTI

PANEGYRICUS DE QUARTO CONSULATU HONORII AUGUSTI

PANEGYRICUS DE CONSULATU FLAVII MANLII THEODORI

DE CONSULATU STILICHONIS: Liber I Liber II Liber III

PANEGYRICUS DE SEXTO CONSULATU HONORII AUGUSTI

DE BELLO GOTHICO

DE RAPTU PROSERPINAE: Liber I Liber II Liber III

CARMINA MINORA

Epithalamium Palladio et Celerinae   de Magnete   de Crystallo cui aqua inerat

The Latin Library The Classics Page

CLAVDIANI PANEGYRICVS DICTVS OLYBRIO ET PROBINO CONSVLIBVS

Sol, qui flammigeris mundum conplexus habenis
volvis inexhausto redeuntia saecula motu,
sparge diem meliore coma, crinemque repexi
blandius elato surgant temone iugales
efflantes roseum frenis spumantibus ignem
iam nova germanis vestigia torqueat annus
consulibus, laetique petant exordia menses.
Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
Amniadae, nam saepe soles ductoribus illis
instaurare vias et cursibus addere nomen
his neque per dubium pendet Fortuna favorem
nec novit mutare vices, sed fixus in omnes
cognatos procedit honos. Quemcumque require
hac de stirpe virum: certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur avi semperque renata
nobilitate virent, et prolem fata secuntur
continuum simili servantia lege tenorem.
Nec quisquam procerum temptat, licet aere vetusto
floreat et claro cingatur Roma senatu,
se iactare parem, sed prima sede relicta
Auchenius de iure licet certare secundo:
haud secus ac tacitam Luna regnante per aethram

sidereae cedunt acies, cum fratre recusso
aemulus adversis flagraverit ignibus orbis;
tum iubar Arcturi languet, tum fulva Leonis
ira perit, Plaustro iam rara intermicat Arctos
indignata tegi, iam caligantibus armis
debilis Orion dextram miratur inertem.
Quem prius adgrediar? Veteris quis facta Probini
nesciat aut nimias laudes ignoret Olybri?
Vivit adhuc conpletque vagis sermonibus aures
gloria fusa Probi, quam non ventura silebunt
lustra nec ignotam rapiet sub nube vetustas.
Illum fama vehit trans aequora transque remotas
Tethyos ambages Atlanteosque recessus.
Audiit et gelido si quem Maeotica pascit
sub Iove vel calido si quis coniunctus in axe
nascentem te, Nile, bibit. Virtutibus ille
Fortunam domuit numquamque levantibus alte
intumuit rebus; sed mens circumflua luxu
noverat intactum vitio servare rigorem.
Hic non divitias nigrantibus abdidit antris
nec tenebris damnavit opes; sed largior imbre
sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denso currentia munera nimbo
cernere semper erat, populis undare penates
adsiduis, intrare inopes, remeare beatos.
Praeceps illa manus fluvios superabat Hiberos
aurea dona vomens † si quis † tellure revulsa
† sollicitis fodiens miratur collibus aurum:
quantum stagna Tagi rudibus stillantia venis
effluxere decus, quanto pretiosa metallo
Hermi ripa micat, quantas per Lydia culta
despumat rutilas dives Pactolus harenas.
Non, mihi centenis pateant si vocibus ora
multifidusque ruat centum per pectora Phoebus,
acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
rexerit, ad summi quotiens fastigia iuris
venerit, Italiae late cum frena teneret
Illyricosque sinus et quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, solique merentur
victores audire Probi. Non contigit illi
talis honos, prima cum parte viresceret aevi,
nec consul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
cura diu maiora petens, non anxia mentem
spes agit et longo tendit praecordia voto:
coepistis quo finis erat. Primordia vestra

vix pauci meruere senes, metasque tenetis
ante genas dulces quam flos iuvenilis inumbret
oraque ridenti lanugine vestiat aetas.
Tu, precor, ignarum doceas, Parnasia, vatem,
quis deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis inpellens viribus hostem
belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes
Roma Probo cupiens dignas persolvere grates
sedula pro natis dominum flexura rogando
ire parat. Famuli currum iunxere volantem
Impetus horribilisque Metus, qui semper agentem
proelia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
sive petat Parthos seu cuspide turbet Hydaspen.
Hic ligat axe rotas; hic sub iuga ferrea nectit
cornipedes rigidisque docet servire lupatis.
Ipsa, triumphatis quae possidet aethera regnis,
adsilit innuptae ritus imitata Minervae.
Nam neque caesariem crinali stringere cultu
colla nec ornatu patitur mollire retorto;
dextrum nuda latus, niveos exerta lacertos,
audacem retegit mammam, laxumque coercens
mordet gemma sinum; nodus, qui sublevat ensem
album puniceo pectus discriminat ostro.
Miscetur decori virtus pulcherque severo
armatur terrore pudor, galeaeque minaci
flava cruentarum praetenditur umbra iubarum,
et formidato clipeus Titana lacessit
lumine, quem tota variarat Mulciber arte:
hic patris Mavortis amor fetusque notantur
Romulei; pius amnis inest et belva nutrix;
electro Thybris, pueri formantur in auro;
fingunt aera lupam; Mavors adamante coruscat.
Iam, simul emissis rapido velocior Euro
fertur equis, stridunt Zephyri cursuque rotarum
saucia dividuis clarescunt nubila sulcis.
Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno,
quem poscunt, tetigere locum, qua fine sub imo
angustant aditum curvis anfractibus Alpes
claustraque congestis scopulis durissima tendunt,
non alia reseranda manu, sed pervia tantum
Augusto geminisque fidem mentita tyrannis.
Semirutae turres avulsaque moenia fumant;
crescunt in cumulum strages vallemque profundam
aequavere iugis; stagnant inmersa cruore
corpora; turbantur permixto funere Manes.

Haud procul exhausto laetus certamine victor
caespite gramineo consederat arbore fultus
adclines umeros; dominum gavisa coronat
terra suum, surguntque toris maioribus herbae.
Sudor adhuc per membra calet creberque recurrit
halitus et placidi radiant in casside vultus:
qualis letifera populatus caede Gelonos
procubat horrendus Getico Gradivus in Haemo;
exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
pulvere solvit equos, inmensaque cornus in † hastam
porrigitur tremulisqe ferit splendoribus Hebrum.
Ut stetit ante ducem discussas Roma per auras,
conscia ter sonuit rupes et inhorruit atrum
maiestate nemus. Prior hic 'o numen amicum'
dux ait 'et legum genetrix longeque regendo
circumfusa polo consorsque adiuncta Tonanti,
dic agedum, quae causa viae? Cur deseris arces
Ausonias caelumque tuum? Dic, maxima rerum!
Non ego vel Libycos cessem tolerare vapores
Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,
si tu, Roma, velis; pro te quascumque per oras
ibimus et nulla sub tempestate timentes
solstitio Meroen, bruma temptabimus Histrum'.
Tum regina refert: 'non me latet, inclute rector,
quam tua pro Latio victricia castra laborent,
nec quod servitium rursus furiaeque rebelles
edomitae paribus sub te cecidere triumphis.
Sed, precor, hoc donum cum libertate recenti
adicias, si vera manet reverentia nostri.
Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
pignora cara Probi, festa quos luce creatos
ipsa meo fovi gremio. Cunabula parvis
ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum
solveret et magnos proferrent sidera partus.
His ego nec Decios pulchros fortesve Metellos
praetulerim, non qui poenum domuere ferocem,
Scipiadas Gallisque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent studiis multoque redundant
eloquio; nec desidiis dapibusque paratis
indulgere iuvat nec tanta licentia vitae
arripit aut mores aetas lasciva relaxat:
sed gravibus curis animum sortita senilem
ignea longaevo frenatur corde iuventus.
Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
oramus praebere velis annique futurum

devoveas venientis iter. Non inproba posco,
non insueta dabis: domus haec de more requirit.
Adnue: sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
sic Rhenus per utrumque latus, Medisque subactis
nostra Semiramiae timeant insignia turres;
sic fluat adtonitus Romana per oppida Ganges'.
Ductor ad haec: 'Optata iubes ultroque volentem,
diva rogas; non haec precibus temptanda fuissent.
Usque adeone meam condunt oblivia mentem,
ut pigeat meminisse Probi, quo vindice totam
vidimus Hesperiam fessasque resurgere gentes?
Ante dabunt hiemes Nilum, per flumina damnae
errabunt glacieque niger damnabitur Indus,
ante Thyesteis iterum conterrita mensis
intercisa dies refugos vertetur in ortus,
quam Probus a nostro possit discedere sensu'.
Dixerat et velox iam nuntius advolat urbem.
Extemplo strepuere chori collesque canoris
plausibus inpulsi septena voce resultant.
Laetatur veneranda parens et pollice docto
iam parat auratas trabeas cinctus micantes
stamine, quod molli tondent de stipite Seres
frondea lanigerae carpentes vellera silvae,
et longum tenues tractus producit in aurum
filaque concreto cogit squalere metallo.
Qualis purpureas praebebat candida vestes
numinibus Latona suis, cum sacra redirent
ad loca nutricis iam non errantia Deli,
illa feros saltus et desolata relinquens
Maenala lassato certis venatibus arcu,
Phoebus adhuc nigris rorantia tela venenis
extincto Pythone ferens—tunc insula notos
lambit amica pedes ridetque Aegaeus alumnis
lenior et blando testatur gaudia fluctu—:
sic Proba praecipuo natos exornat amictu,
quae decorat mundum, cuius Romana potestas
fetibus augetur. Credas ex aethere lapsam
stare Pudicitiam, vel sacro ture vocatam
Iunonem Inachiis oculos advertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris
nec Latiae cecinere tubae nec Graia vetustas.
Coniuge digna Probo; nam coetibus extat
femineis, quantum superminet ille maritos.
Ceu sibi certantes, sexus quid posset uterque,
hunc legere torum. Taceat Nereida nuptam

Pelion. O duplici fecundam consule matrem
felicemque uterum, qui nomina parturit annis!
Ut sceptrum gessere manu membrisque rigentes
aptavere togas, signum dat summus hiulca
nube Pater gratamque facem per inane rotantes
prospera vibrati tonuerunt omnia nimbi.
Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris,
ima valle sedens. Adrectis auribus haesit,
unde repentinus caeli fragor. Ilicet herbis
pallentes thalamos et structa cubilia musco
deserit ac Nymphis urnam commendat erilem.
Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu
caeruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum; crispo densantur gramine colla;
vertice luxuriat toto crinalis harundo,
quam neque fas Zephyris frangi nec sole perustam
aestivo candore mori, sed vivida frondet
aequaevum conplexa caput. Taurina levantur
cornua temporibus raucos sudantia rivos;
destillant per pectus aquae; frons hispida manat
imbribus; in liquidos fontes se barba repectit.
Palla graves umeros velat, quam neverat uxor
Ilia percurrens vitreas sub gurgite telas.
Est in Romuleo procumbens insula Thybri,
qua medius geminas interfluit alveus urbes
discretas subeunte freto, pariterque minantes
ardua turrigerae surgunt in culmina ripae.
Hic stetit et subitum prospexit ab aggere votum:
unanimos fratres cuncto stipante senatu
ire forum strictasque procul radiare secures
atque uno biiuges tolli de limine fasces.
Obstipuit visu suspensaque gaudia vocem
oppressam tenuere die; mox inchoat ore:
'Respice, si tales iactas aluisse fluentis,
Eurota Spartane, tuis. Quid protulit aequum
falsus olor, valido quamvis decernere caestu
noverit et ratibus saevas arcere procellas?
En nova Ledaeis suboles fulgentior astris,
ecce mei cives, quorum iam Signifer optat
adventum stellisque parat convexa futuris.
Iam per noctivagos dominetur Olybrius axes
pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini.
Ipsi vela regent, ipsis donantibus auras
navita tranquillo moderabitur aequore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc solvere multo

nectare corda libet. Niveos iam pandite coetus,
Naides, et totum violis praetexite fontem.
Mella ferant silvae; iam profluat ebrius amnis
mutatis in vina vadis; iam sponte per agros
sudent inriguae spirantia balsama venae.
Currat qui sociae roget in convivia mensae
indigenas fluvios, Italis quicumque suberrant
montibus Alpinasque bibunt de more pruinas,
Vulturnusque rapax et Nar vitiatus odoro
sulphure tardatusque suis erroribus Ufens
et Phaetonteae perpessus damna ruinae
Eridanus flavaeque terens querceta Maricae
Liris et Oebaliae qui temperat arva Galaesus.
semper honoratus nostris celebrabitur undis
iste dies, semper dapibus recoletur opimis'.
Sic ait et Nymphae patris praecepta secutae
tecta parant epulis ostroque infecta corusco
umida gemmiferis inluxit regia mensis.
O bene signatum fraterno nomine tempus,
o consanguineis felix auctoribus anne,
incipe quadrifidum phoebi torquere laborem.
Prima tibi procedat hiemps non frigore torpens,
non canas vestita nives, non aspera ventis,
sed tepido calefacta Noto; ver inde serenum
protinus, et liquidi clementior aura Favoni
pratis te croceis pingat; te messibus aestas
induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
omni nobilior lustro tibi gloria soli
contigit, exactum numquam memorata per aevum,
germanos habuisse duces; te cuncta loquetur
tellus; te variis scribent in floribus Horae,
longaque perpetui ducent in saecula fasti.

CLAUDI CLAUDIANI IN RUFINUM LIBER PRIMUS

Praefatio I

Phoebeo domitus Python cum decidit arcu
    membraque Cirrhaeo fudit anhela iugo,
qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu
    flumina, sanguineis tingeret astra iubis,
iam liber Parnasus erat, nexuque solutum

coeperat erecta surgere fronde nemus,
concussaeque diu spatiosis tractibus orni
securas uentis explicuere comas,
et qui uipereo spumauit saepe ueneno
Cephisos nitidis purior ibat aquis.
omnis 'io Paean' regio sonat, omnia Phoebum
rura canunt, tripodas plenior aura rotat,
auditoque procul Musarum carmine dulci
ad Themidis coeunt antra seuera dei.

Nunc alio domini telis Pythone perempto
conuenit ad nostram sacra caterua lyram,
qui stabilem seruans Augustis fratribus orbem
iustitia pacem, uiribus arma regit.

Liber I

Saepe mihi dubiam traxit sententia mentem,
curarent superi terras an nullus inesset
rector et incerto fluerent mortalia casu.
nam cum dispositi quaesissem foedera mundi
praescriptosque mari fines annique meatus
et lucis noctisque uices, tunc omnia rebar
consilio firmata dei, qui lege moueri
sidera, qui fruges diuerso tempore nasci,
qui uariam Phoeben alieno iusserit igni
conpleri Solemque suo, porrexerit undis
litora, tellurem medio librauerit axe.
sed cum res hominum tanta caligine uolui
aspicerem laetosque diu florere nocentes
uexarique pios, rursus labefacta cadebat
religio causaeque uiam non sponte sequebar
alterius, uacuo quae currere semina motu
adfirmat magnumque nouas per inane figuras
fortuna non arte regi, quae numina sensu
ambiguo uel nulla putat uel nescia nostri.
abstulit hunc tandem Rufini poena tumultum
absoluitque deos. iam non ad culmina rerum
iniustos creuisse queror; tolluntur in altum
ut lapsu grauiore ruant. nos pandite uati,
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
inuidiae quondam stimulis incanduit atrox
Allecto, placidas late cum cerneret urbes.
protinus infernas ad limina taetra sorores,
concilium deforme, uocat. glomerantur in unum

innumerae pestes Erebi, quascumque sinistro
Nox genuit fetu: nutrix Discordia belli,
imperiosa Fames, leto uicina Senectus
inpatiensque sui Morbus Liuorque secundis
anxius et scisso maerens uelamine Luctus
et Timor et caeco praeceps Audacia uultu
et Luxus populator opum, quem semper adhaerens
infelix humili gressu comitatur Egestas,
foedaque Auaritiae conplexae pectora matris
insomnes longo ueniunt examine Curae.
conplentur uario ferrata sedilia coetu
toruaque conlectis stipatur curia monstris.
Allecto stetit in mediis uulgusque tacere
iussit et obstantes in tergum reppulit angues
perque umeros errare dedit. tum corde sub imo
inclusam rabidis patefecit uocibus iram:
'sicine tranquillo produci saecula cursu,
sic fortunatas patiemur uiuere gentes?
quae noua corrupit nostros clementia mores?
quo rabies innata perit? quid inania prosunt
uerbera, quid facibus nequiquam cingimur atris?
heu nimis ignauae, quas Iuppiter arcet Olympo,
Theodosius terris. en aurea nascitur aetas,
en proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
cumque Fide Pietas alta ceruice uagantur
insignemque canunt nostra de plebe triumphum.
pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras
Iustitia insultat uitiisque a stirpe recisis
elicit oppressas tenebroso carcere leges.
at nos indecores longo torpebimus aeuo
omnibus eiectae regnis? agnoscite tandem
quid Furias deceat; desuetas sumite uires
conuentuque nefas tanto decernite dignum.
iam cupio Stygiis inuadere nubibus astra,
iam flatu uiolare diem, laxare profundo
frena mari, fluuios ruptis inmittere ripis,
et rerum uexare fidem.' sic fata cruentum
mugiit et totos serpentum erexit hiatus
noxiaque effudit concusso crine uenena.
anceps motus erat uulgi: pars maxima bellum
indicit superis, pars Ditis iura tuetur,
dissensuque alitur rumor: ceu murmurat alti
inpacata quies pelagi, cum flamine fracto
durat adhuc saeuitque tumor dubiumque per aestum
lassa recedentis fluitant uestigia uenti.

inproba mox surgit tristi de sede Megaera,
quam penes insani fremitus animique profanus
error et undantes spumis furialibus irae:
non nisi quaesitum cognata caede cruorem
inlicitumue bibit, patrius quem fuderit ensis,
quem dederint fratres; haec terruit Herculis ora
et defensores terrarum polluit arcus,
haec Athamanteae derexit spicula dextrae,
haec Agamemnonios intra bacchata penates
alternis misit iugulis; hac auspice taedae
Oedipoden matri, natae iunxere Thyesten.
quae tunc horrisonis effatur talia dictis:
'signa quidem, o sociae, diuos attollere contra
nec fas est nec posse reor; sed laedere mundum
si libet et populis commune intendere letum,
est mihi prodigium cunctis inmanius hydris,
tigride mobilius feta, uiolentius Austris
acribus, Euripi refluis incertius undis,
Rufinus, quem prima meo de matre cadentem
suscepi gremio. paruus reptauit in isto
saepe sinu teneroque per ardua colla uolutus
ubera quaesiuit fletu, linguisque trisulcis
mollia lambentes finxerunt membra cerastae.
meque etiam tradente dolos artesque nocendi
edidicit simulare fidem sensusque minaces
protegere et blando fraudem praetexere risu,
plenus saeuitiae lucrique cupidine feruens.
non Tartesiacis illum satiarit harenis
tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
aurea Pactoli; totumque exhauserit Hermum,
ardebit maiore siti. quam fallere mentes
doctus et unanimos odiis turbare sodales!
talem progenies hominum si prisca tulisset,
Pirithoum fugeret Theseus, offensus Oresten
desereret Pylades, odisset Castora Pollux.
ipsa quidem uinci fateor rapidoque magistram
praeuenit ingenio. nec plus sermone morabor:
solus habet scelerum quidquid possedimus omnes.
hunc ego, si uestrae res est accommoda turbae,
regalem ad summi producam principis aulam.
sit licet ipse Numa grauior, sit denique Minos,
cedet et insidiis nostri flectetur alumni.'
orantem sequitur clamor cunctaeque profanas
porrexere manus inuentaque tristia laudant.
illa ubi caeruleo uestes conexuit angue

nodauitque adamante comas, Phlegethonta sonorum
poscit et ambusto flagrantis ab aggere ripae
ingentem piceo succendit gurgite pinum
pigraque ueloces per Tartara concutit alas.
est locus extremum pandit qua Gallia litus
Oceani praetentus aquis, ubi fertur Vlixes
sanguine libato populum mouisse silentem.
illic umbrarum tenui stridore uolantum
flebilis auditur questus; simulacra coloni
pallida defunctasque uident migrare figuras.
hinc dea prosiluit Phoebique egressa serenos
infecit radios ululatuque aethera rupit
terrifico: sensit ferale Britannia murmur
et Senonum quatit arua fragor reuolutaque Tethys
substitit et Rhenus proiecta torpuit urna.
tunc in canitiem mutatis sponte colubris
longaeuum mentita senem rugisque seueras
persulcata genas et ficto languida passu
inuadit muros Elusae, notissima dudum
tecta petens, oculisque diu liuentibus haesit
peiorem mirata uirum; tum talia fatur:
'otia te, Rufine, iuuant frustraque iuuentae
consumis florem patriis inglorius aruis?
heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,
quid Fortuna paret: toto dominabere mundo
si parere uelis! artus ne sperne seniles!
namque mihi magicae uires aeuique futuri
praescius ardor inest; noui quo Thessala cantu
eripiat lunare iubar, quid signa sagacis
Aegypti ualeant, qua gens Chaldaea uocatis
imperet arte deis, nec me latuere fluentes
arboribus suci funestarumque potestas
herbarum, quidquid letali germine pollens
Caucasus et Scythicae uernant in crimina
rupes, quas legit Medea ferox et callida Circe.
saepius horrendos Manes sacrisque citaui
nocturnis Hecaten et condita funera traxi
carminibus uictura meis, multosque canendo,
quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
ire uagas quercus et fulmen stare coegi
uersaque non prono curuaui flumina lapsu
in fontes reditura suos. neu uana locutum
me fortasse putes, mutatos cerne penates.'
dixerat, et niueae (mirum!) coepere columnae
ditari subitoque trabes lucere metallo.

inlecebris capitur, nimiumque elatus auaro
pascitur intuitu. sic rex ad prima tumebat
Maeonius, pulchro cum uerteret omnia tactu;
sed postquam riguisse dapes fuluamque reuinctos
in glaciem uidit latices, tum munus acerbum
sensit et inuiso uotum damnauit in auro.
ergo animi uictus 'sequimur quocumque uocabis,
seu tu uir seu numen' ait, patriaque relicta
Eoas Furiae iussu tendebat ad arces,
instabilesque olim Symplegadas et freta remis
incluta Thessalicis, celsa qua Bosporos urbe
splendet et Odrysiis Asiam discriminat oris.
ut longum permensus iter ductusque maligno
stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
ilicet ambitio nasci, discedere rectum,
uenum cuncta dari. profert arcana, clientes
fallit et ambitos a principe uendit honores.
ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
nutrit et exiguum stimulando uulnus acerbat.
ac uelut innumeros amnes accedere Nereus
nescit et undantem quamuis hinc hauriat Histrum,
hinc bibat aestiuum septeno gurgite Nilum,
par semper similisque manet: sic fluctibus auri
expleri calor ille nequit. cuicumque monile
contexture gemmis aut praedia culta fuissent,
Rufino populandus erat, dominoque parabat
exitium fecundus ager; metuenda colonis
fertilitas; laribus pellit, detrudit auitis
finibus; aut aufert uiuis aut occupat heres.
congestae cumulantur opes orbisque ruinas
accipit una domus; populi seruire coacti
plenaque priuato succumbunt oppida regno.
quo, uaesane, ruis? teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
iungantur solium Croesi Cyrique tiaras,
numquam diues eris, numquam satiabere quaestu.
semper inops quicumque cupit. contentus honesto
Fabricius paruo spernebat munera regum
sudabatque graui consul Serranus aratro
et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
haec mihi paupertas opulentior, haec mihi tecta
culminibus maiora tuis. ibi quaerit inanes
luxuries nocitura cibos: hic donat inemptas
terra dapes. rapiunt Tyrios ibi uellera fucos
et picturatae saturantur murice uestes;

hic radiant flores et prati uiua uoluptas
ingenio uariata suo. fulgentibus illic
surgunt strata toris; hic mollis panditur herba
sollicitum curis non abruptura soporem.
turba salutantum latas ibi perstrepit aedes;
hic auium cantus, labentis murmura riui.
uiuitur exiguo melius; natura beatis
omnibus esse dedit, si quis cognouerit uti.
haec si nota forent, frueremur simplice cultu,
classica non gemerent, non stridula fraxinus iret,
non uentus quateret puppes, non machina muros.
crescebat scelerata sitis praedaeque recentis
incestus flagrabat amor, nullusque petendi
cogendiue pudor: crebris periuria nectit
blanditiis; sociat perituro foedere dextras.
si semel e tantis poscenti quisque negasset,
effera praetumido quatiebat corda furore.
quae sic Gaetuli iaculo percussa leaena
aut Hyrcana premens raptorem belua partus
aut serpens calcata furit? iurata deorum
maiestas teritur; nusquam reuerentia mensae.
non coniunx, non ipse simul, non pignora caesa
sufficiunt odiis; non extinxisse propinquos,
non notos egisse sat est; excindere ciues
funditus et nomen gentis delere laborat.
nec celeri perimit leto; crudelibus ante
suppliciis fruitur; cruciatus, uincla, tenebras
dilato mucrone parat. pro saeuior ense
parcendi rabies concessaque uita dolori!
mors adeone parum? causis fallacibus instat,
arguit attonitos se iudice. cetera segnis,
ad facinus uelox, penitus regione remotas
inpiger ire uias: non illum Sirius ardens
brumaue Riphaeo stridens Aquilone retardat
effera torquebant auidae praecordia curae,
effugeret ne quis gladios neu perderet ullum
Augusto miserante nefas. non flectitur annis,
non aetate labat: iuuenum rorantia colla
ante patrum uultus stricta cecidere securi;
ibat grandaeuus nato moriente superstes
post trabeas exul. quis prodere tanta relatu
funera, quis caedes possit deflere nefandas?
quid tale inmanes umquam gessisse feruntur
uel Sinis Isthmiaca pinu uel rupe profunda
Sciron uel Phalaris tauro uel carcere Sulla?

o mites Diomedis equi, Busiridis arae
clementes! iam, Cinna, pius, iam, Spartace, lenis
Rufino conlatus eris! deiecerat omnes
occultis odiis terror tacitique sepultos
suspirant gemitus indignarique uerentur.
at non magnanimi uirtus Stilichonis eodem
fracta metu; solus medio sed turbine rerum
contra letiferos rictus contraque rapacem
mouit tela feram, uolucris non praepete cursu
uectus equi, non Pegaseis adiutus habenis.
hic cunctis optata quies, hic sola pericli
turris erat clipeusque trucem proiectus in hostem,
hic profugis sedes aduersaque signa furori,
seruandis hic castra bonis. hucusque minatus
haerebat retroque fuga cedebat inerti:
haud secus hiberno tumidus cum uertice torrens
saxa rotat uoluitque nemus pontesque reuellit,
frangitur obiectu scopuli quaerensque meatum
spumat et inlisa montem circumtonat unda.
qua dignum te laude feram, qui paene ruenti
lapsuroque tuos umeros obieceris orbi?
te nobis, trepidae sidus ceu dulce carinae,
ostendere dei, geminis quae lassa procellis
tunditur et uicto trahitur iam caeca magistro.
Inachius rubro perhibetur in aequore Perseus.
Neptuni domuisse pecus, sed tutior alis:
te non pinna uehit; rigida cum Gorgone Perseus:
tu non uipereo defensus crine Medusae;
illum uilis amor suspensae uirginis egit:
te Romana salus. taceat superata uetustas,
Herculeos conferre tuis iam desinat actus.
una Cleonaeum pascebat silua leonem;
Arcadiae saltum uastabat dentibus unum
saeuus aper, tuque, o conpressa matre rebellis,
non ultra Libyae fines, Antaee, nocebas
solaque fulmineo resonabat Creta iuuenco
Lernaeamque uirens obsederat hydra paludem.
hoc monstrum non una palus, non una tremebat
insula, sed Latia quidquid dicione subactum
diuidit a primis Gangen horrebat Hiberis.
hoc neque Geryones triplex nec turbidus Orci
ianitor aequabit nec si concurrat in unum
uis hydrae Scyllaeque fames et flamma Chimaerae.
certamen sublime diu, sed moribus inpar,
uirtutum scelerumque fuit. iugulare minatur,

tu prohibes; ditem spoliat, tu reddis egenti.
eruit, instauras; accendit proelia, uincis.
ac, uelut infecto morbus crudescere caelo
incipiens primos pecudum depascitur artus,
mox populos urbesque rapit uentisque perustis
corruptos Stygiam pestem desudat in amnes,
sic auidus praedo iam non per singula saeuit,
sed sceptris inferre minas omnique perempto
milite Romanas ardet prosternere uires.
iamque Getas Histrumque mouet Scythiamque receptat
auxilio traditque suas hostilibus armis
reliquias. mixtis descendit Sarmata Dacis,
et qui cornipedes in pocula uulnerat audax
Massagetes caesamque bibens Maeotin Alanus
membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus. uetat ille domari
innectitque moras et congrua tempora differt.
nam tua cum Geticas strauisset dextra cateruas,
ulta ducis socii letum, parsque una maneret
debilior facilisque capi, tunc inpius ille
proditor imperii coniuratusque Getarum
distulit instantes eluso principe pugnas,
Hunorum laturus opem, quos adfore bello
norat et inuisis mox se coniungere castris.
est genus extremos Scythiae uergentis in ortus
trans gelidum Tanain, quo non famosius ullum
Arctos alit. turpes habitus obscaenaque uisu
corpora; mens duro numquam cessura labori;
praeda cibus, uitanda Ceres, frontemque secari
ludus et occisos pulchrum iurare parentes.
nec plus nubigenas duplex natura biformes
cognatis aptauit equis: acerrima nullo
ordine mobilitas insperatique recursus.
quos tamen inpauidus contra spumantis ad Hebri
tendis aquas, sic ante tubas aciemque precatus:
'Mauors. nubifero seu tu procumbis in Haemo
seu te cana gelu Rhodope seu remige Medo
sollicitatus Athos seu caligantia nigris
ilicibus Pangaea tenent, accingere mecum
et Thracas defende tuos. si laetior adsit
gloria, uestita spoliis donabere quercu.'
audiit illa pater scopulisque niualibus Haemi
surgit et hortatur celeres clamore ministros:
'fer galeam, Bellona, mihi nexusque rotarum
tende, Pauor. frenet rapidos Formido iugales.

festinas urgete manus. meus ecce paratur
ad bellum Stilicho. qui me de more tropaeis
ditat et hostiles suspendit in arbore cristas.
communes sonipes litui, communia nobis
signa canunt iunctoque sequor tentoria curru.'
sic fatus campo insiluit lateque fugatas
hinc Stilicho turmas, illinc Gradiuus agebant
et clipeis et mole pares: stat cassis utrique
sidereis hirsuta iubis loricaque cursu
aestuat et largo satiatur uulnere cornus.
acrior interea uoto multisque Megaera
luxuriata malis maestam deprendit in arce
Iustitiam diroque prior sic ore lacessit:
'en tibi prisca quies renouataque saecula rursus,
ut rebare, uigent! en nostra potentia cessit
nec locus est usquam Furiis! huc lumina flecte.
aspice barbaricis iaceant quot moenia flammis,
quas mihi Rufinus strages quantumque cruoris
praebeat et quantis epulentur caedibus hydri.
linque homines sortemque meam, pete sidera, notis
autumni te redde plagis, qua uergit in Austrum
Signifer: aestiuo sedes uicina Leoni
iam pridem gelidaeque uacant confinia Librae.
atque utinam per magna sequi conuexa liceret!'
diua refert: 'non ulterius bacchabere demens.
iam poenas tuus iste dabit, iam debitus ultor
inminet, et terras qui nunc ipsumque fatigat
aethera nec uili moriens condetur harena.
iamque aderit laeto promissus Honorius aeuo
nec forti genitore minor nec fratre corusco,
qui subiget Medos, qui cuspide proteret Indos.
sub iuga uenturi reges; calcabitur asper
Phasis equo pontemque pati cogetur Araxes,
tuque simul grauibus ferri religata catenis
expellere die debellatasque draconum
tonsa comas imo barathri claudere recessu.
tum tellus communis erit, tum limite nullo
discernetur ager; nec uomere sulcus obunco
findetur: subitis messor gaudebit aristis.
rorabunt querceta fauis; stagnantia passim
uina fluent oleumque lacus; nec murice tinctis
uelleribus quaeretur honos, sed sponte rubebunt
attonito pastore greges pontumque per omnem
ridebunt uirides gemmis nascentibus algae.'

CLAVDII CLAVDIANI
PANEGYRICVS DE SEXTO CONSVLATV HONORII AVGVSTI.

PRAEFATIO

Omnia, quae sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad silvas et sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigae somnia currus
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas quaerit avarus opes
Blandaque largitur frustra sitientibus aegris
Inriguus gelido pocula fonte sopor.

Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus adsuetis sollicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar
Ante pedes summi carmina ferre Iovis;
Vtque favet somnus, plaudebant numina dictis
Et circumfusi sacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat victusque Typhoeus:
Hic subit Inarimen, hunc gravis Aetna domat.
Quam laetum post bella Iovem susceperat aether
Phlegraeae referens praemia militiae!

Additur ecce fides nec me mea lusit imago,
Inrita nec falsum somnia misit ebur.
En princeps, en orbis apex aequatus Olympo!
En quales memini, turba verenda, deos
Fingere nil maius potuit sopor, altaque vati
Conventum caelo praebuit aula parem.

PANEGYRICVS

Aurea Fortunae Reduci si templa priores
Ob reditum vovere ducum, non dignius umquam
Haec dea pro meritis amplas sibi posceret aedes,
Quam sua cum pariter trabeis reparatur et urbi
Maiestas: neque enim campus sollemnis et urna
Luditur in morem, species nec dissona coetu

Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus nativa palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars Augusta sui renovat suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis avibus, quem Thybris inaugurat, annus?
Quamquam omnes, quicumque tui cognominis, anni
Semper inoffensum dederint successibus omen
Sintque tropaea tuas semper comitata secures,
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu,
Vrbis et Augusti geminato numine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere
Caelicolae cum celsa tenent summoque feruntur
Cardine nec radios humili statione recondunt:
Haud aliter Latiae sublimis Signifer aulae,
Imperii sidus propria cum sede locavit,
Auget spes Italas; et certius omina surgunt
Victrici concepta solo. Cum pulcher Apollo
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras,
Nil tum Castaliae rivis communibus undae
Dissimiles, vili nee discrepat arbore laurus,
Antraque maesta silent inconsultique recessus.
At si Phoebus adest et frenis grypha iugalem
Riphaeo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tune silvae, tune antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc sacer horror aquis adytisque effunditur Echo
Clarior et doctae spirant praesagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti
Exultatque habitante deo potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit
Atque suas ad signa iubet revirescere laurus.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse larem, nulloque magis se colle potestas
Aestimat et summi sentit fastigia iuris.
Attoliens apicem subiectis regia rostris
Tot circum delubra videt tantisque deorum
Cingitur excubiis! Iuvat infra recta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantas
Caelatasque fores mediisque volantia signa
Nubibus et densum stipantibus aethera templis
Arvaque vestitis numerosa puppe columnis
Consita subnixasque iugis inmanibus aedes,
Naturam cumulante manu, spoliisque micantes
Innumeros arcus. Acies stupet igne metalIi

Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos, princeps venerande, penates?
Haec sunt, quae primis olim miratus in annis
Patre pio monstrante puer. Nil optimus ille
Divorum toro meruit felicius aevo
Quam quod Romuleis victor sub moenibus egit
Te consorte dies, cum se melioribus addens
Exemplis civem gereret terrore remoto
Alternos cum plebe iocos dilectaque passus
Iurgia patriciasque domos privataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus aequis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Teque rudem vitae, quamvis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo forum gremio, parvumque triumphis
Imbuit et magnis docuit praeludere fatis.
Te linguis variae gentes missique rogatum
Foedera Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo positoque tiaram
Summisere genu. Tecum praelarga vocavit
Ditandas ad dona tribus; fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra senatus
Romano puerum gaudens offerre favori,
Vt novus imperio iam tunc adsuesceret heres.
Hinc tibi concreta radice tenacius haesit
Et penitus totis inolevit Roma medullis,
Dilectaeque urbis tenero conceptus ab ungue
Tecum crevit amor. Nec te mutare reversum
Evaluit propria nutritor Bosphorus arce.
Et quotiens optare tibi quae moenia malles
Adludens genitor regni pro parte dedisset,
Divitis Aurorae solium sortemque paratam
Sponte remittebas fratri: 'regat ille volentes
Assyrios; habeat Pharium cum Tigride Nilum;
Contingat mea Roma mihi.' Nec vota fefellit
Eventus. Fortuna novum molita tyrannum
Iam tibi quaerebat Latium belloque secundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscippis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
Ipsa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes nullo deterrita casu,
Materna te mente fovens Latioque futurum
Rectorem generumque sibi seniore supernas
Iam repetente plagas. Illo sub cardine rerum

Sedula servatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui castrisque mariti.
Certavit pietate domus, fidaeque reductum
Coniugis officio Stilichonis cura recepit.
Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit! quam laetus ab aethere cernit
Se factis crevisse tuis! Duo namque fuere
Europae Libyaeque hostes: Maurusius Atlas
Gildonis Furias, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat, qui saepe tuum sprevere profana
Mente patrem. Thracum venientem finibus alter
Hebri clausit aquis; alter praecepta vocantis
Respuit auxiliisque ad proxima bella negatis
Abiurata palam Libyae possederat arva:
Quorum nunc meritam repetens non inmemor iram
Suppliciis fruitur natoque ultore triumphat.
Ense Thyestiadae poenas exegit Orestes,
Sed mixtum pietate nefas dubitandaque caedis
Gloria, materno laudem cumm crimine pensat;
Pavit Iuleos inviso sanguine manes
Augustus, sed falsa pii praeconia sumpsit
In luctum patriae civili strage parentans:
At tibi causa patris rerum coniuncta saluti
Bellorum duplicat laurus, isdemque tropaeis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi jam pridem captum Parnasia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys; arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.
Adventus nunc sacra tui libet edere Musis
Grataque patratis exordia sumere bellis.
Iam Pollentini tenuatus funere campi
Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)
Luce, tot amissis sociis atque omnibus una
Direptis opibus, Latio discedere iussus
Hostis et inmensi revolutus culmine fati
Turpe retexit iter. Qualis pitatica puppis,
Quae cunctis infensa freeis scelerumque referta
Divitiis multasque diu populata carinas
Incidit in magnam bellatricemque triremim,
Dum praedam de more putat; viduataque caesis
Remigibus, scissis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis
Ludibrium pelagi vento iactatur et unda,
Vastato tandem poenas luitura profundo:
Talis ab urbe minas retro flectebat inanes

Italiam fugiens, et quae venientibus ante
Prona fuit, jam difficilis, jam dura reversis.
Clausa putat sibi cuncta pavor, retroque relictos
Quos modo temnebat, rediens exhorruit amnes.
Vndosa tum forte domo vitreisque sub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Volvebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus? imperiumne Iovi legesque placerent
Et vitae Romana quies, an iura perosus
Ad priscos pecudum damnaret saecula ritus?
Talia dum secum movet anxius, advolat una
Naiadum resoluta comam, complexaque patrem:
'En Alaricus' ait 'non qualem nuper ovantem
Vidimus; exangues, genitor, mirabere vultus.
Percensere manum tantaque ex genre iuvabit
Relliquias numerasse breves. Iam desine maesta
Fronte queri Nymphasque choris jam redde sorores'.
Dixerat; ille caput placidis sublime fluentis
Extulit, et totis lucem spargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris harundine crinem
Velat honos; rami caput umbravere virentes
Heliadum totisque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos umeros, curruque paterno
Intextus Phaethon glaucos incendit amictus.
Fultaque sub gremio caelatis nobilis astris
Aetherium probat urna decus. Namque omnia luctus
Argumenta sui Titan signavit Olympo:
Mutatumque senem plumis et fronde sorores
Et fluvium, nati qui vulnera lavit anheli;
Stat gelidis Auriga plagis; vestigia fratris
Germanae servant Hyades, Cygnique sodalis
Lacteus extentas adspergit circulus alas;
Stelliger Eridanus sinuatis flexibus errans
Clara Noti convexa rigat gladioque tremendum
Gurgite sidereo subterluit Oriona.
Hoc deus effulgens habitu prospexit euntes
Deiecta cervice Getas; tunc talia fatur:
'Sicine mutatis properas, Alarice, reverti
Consiliis? Italae sic te jam paenitet orae?
Nec jam cornipedem Thybrino gramine pascis,
Vt rebare tuum? Tuscis nec figis aratrum
Collibus? 0 cunctis Erebi dignissime poenis,
Tune Giganteis urbem temptare deorum
Adgressus furiis? nec te meus, improbe, saltem

Terruit exemplo Phaethon, qui fulmina praeceps
In nostris efflavit aquis, dum flaremea caeli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi, simili bacchatur crimine, quisquis
Adspirat Romae spoliis aut Solis habenis'.
Sic fatus Ligures Venetosque erectior amnes
Magna voce ciet. Frondentibus umida ripis
Colla levant: pulcher Ticinus et Addua visu
Caerulus et velox Athesis tardusque meatu
Mincius inque novem consurgens ora Timavus.
Insultant omnes profugo pacataque laetum
Invitant ad prata pecus; iam Pana Lycaeum,
Iam Dryadas revocant et rustica numina Faunos.
Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
Adiungis cumulum, nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis aut moenia vindicis Hastae.
Hic, rursus dum pacta movet damnisque coactus
Extremo mutare parat praesentia casu,
Nil sibi periurum sensit prodesse furorem
Converti nec rata loco, multisque suorum
Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
Ionios Athesis mutavit sanguine fluctus.
Oblatum Stilicho violato foedere Martem
Omnibus adripuit votis, ubi Roma periclo
Iam procul et belli medio Padus arbiter ibat.
Iamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet perfidiam praebensque exempla labori
Sustinet accensos aestivo pulvere soles.
Ipse manu metuendus adest inopinaque cunctis
Instruit arma locis et, qua vocat usus, ab omni
Parte venit. Fesso si deficit agmine miles,
Vtitur auxiliis damni securus, et astu
Debilitat saevum cognatis viribus Histrum
Et duplici lucro committens proelia vertit
In se barbariem nobis utrimque cadentem.
Ipsum te caperet letoque, Alarice, dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alani
Dispositum turbasset opus; prope captus anhelum
Verbere cogis equum, nec te vitasse dolemus.
I potius genti reliquus tantisque superstes
Danuvii populis, i, nostrum vive tropaeum.
Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
Deicit: occulto temptabat tramite montes,
Si qua per scopulos subitas exquirere posset

In Raetos Gallosque vias. Sed fortior obstat
Cura ducis. Quis enim divinum fallere pectus
Possit et excubiis vigilantia lumina regni?
Cuius consilium non umquam repperit hostis
Nec potuit texisse suum. Secreta Getarum
Nosse prior celerique dolis occurrere sensu.
Omnibus exclusus coeptis consedit in uno
Colle tremens; frondesque licet depastus amaras
Arboreo figat sonipes in cortice morsus
Et taetris collecta cibis annique vapore
Saeviat aucta lues et miles probra superbus
Ingerat obsesso captivaque pignora monstret:
Non tamen aut morbi tabes aut omne periclum
Docta subire fames aut praedae luctus ademptae
Aut pudor aut dictis movere procacibus irae,
Vt male temptato totiens se credere campo
Comminus auderet. Nulla est victoria maior,
Quam quae confessos animo quoque subiugat hostes.
Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Coeperat inque dies numerus decrescere castris,
Nec jam deditio paucis occulta parari,
Sed cunei totaeque palam discedere turmae.
Consequitur vanoque fremens clamore retentat
Cumque suis jam bella gerit; mox nomina supplex
Cum fletu precibusque ciet veterumque laborum
Admonet et frustra iugulum parcentibus offert,
Defixoque malis animo sua membra suasque
Cernit abire manus: qualis Cybeleia quassans
Hyblaeus procul aera senex revocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quae sponte relictis
Descivere favis, sonituque exhaustus inani
Raptas mellis opes solitaeque oblita latebrae
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo ubi praeclusae voci laxata remisit
Frena dolor, notas oculis umentibus Alpes
Adspicit et nimium diversi stamine fati
Praesentes reditus fortunatosque revolvit
Ingressus: solo peragens tum murmure bellum
Protento leviter flangebat moenia conto
Inridens scopulos; nunc desolatus et expes
Debita pulsato reddit spectacula monti.
Tunc sic Ausonium respectans aethera fatur:

'Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auguriis calcata mihi, satiare nocentum

Cladibus et tandem nostris inflectere poenis!
En ego, qui toto sublimior orbe ferebar
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul
Addictusque reus flatu propiore sequentum
Terga premor. Quae prima miser, quae funera dictis
Posteriora querar? Non me Pollentia tanrum
Nec captae cruciastis opes; hoc aspera fati
Sots tulerit Martisque vices. Non funditus armis
Concideram; stipatus adhuc equitumque catervis
Integer ad montes reliquo cum robore cessi,
Quos Appenninum perhibent. Hunc esse ferebat
Incola, qui Siculum porrectus ad usque Pelorum
Finibus ab Ligurum populos complectitur omnes
Italiae geminumque latus stringentia 1onge
Vtraque perpetuo discriminat aequora tractu.
Haec ego continuum si per iuga tendere cursum,
Vt prior iratae fuerat sententia menti,
Iam desperata voluissem luce, quid ultra?
Omnibus oppeterem fama maiore perustis!
Et certe moriens propius re, Roma, viderem,
Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
Victori damnosa foret. Sed pignora nobis
Romanus carasque nurus praedamque tenebat.
Hoc magis exertum raperem succinctior agmen.
'Heu quibus insidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis semper Stilicho! Dum parcere fingit,
Rettulit hostiles animos bellumque remenso
Evaluit transferre Pado. Pro foedera saevo
Deteriora iugo! tunc vis extincta Getarum;
Tunc mihi, tunc letum pepigi. Violentior armis
Omnibus expugnat nostram clementia gentem,
Mars gravior sub pace latet, capiorque vicissim
Fraudibus ipse meis. Quis jam solacia fesso
Consiliumve dabit? Socius suspectior hoste.
'Atque utinam cunctos licuisset perdere bello!
Nam quisquis duro cecidit certamine, numquam
Desinit esse meus. Melius mucrone perirent,
Auferretque mihi luctu leviore sodales
Victa manus quam laesa fides. Nullusne clientum
Permanet? offensi comites, odere propinqui.
Quid moror invisam lucem? qua sede recondam
Naufragii fragmenta mei? quaeve arva requiram,
In quibus hand umquam Stilicho nimiumque potentis
Italiae nomen nostras circumsonet aures?'
Haec memorans instante fugam Stilichone tetendit

Expertas horrens aquilas; comitatur euntem
Pallor et atra Fames et saucia lividus ora
Luctus et inferno stridentes agmine Morbi.
Lustralem tum rite facem, cui lumen odorum
Sulphure caeruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos
Rore pio spargens, et dira fugantibus herbis
Numina purificumque Iovem Triviatoque precatus
Trans caput aversis manibus iaculatur in Austrum
Secum rapturas cantata piacula taedas.
Acrior interea visendi principis ardor
Accendit cam plebe partes et saepe negatum
Flagitat adventum; nec tali publica vota
Consensu tradunt atavi caluisse per urbem,
Dacica bellipotens cum fregerat Vlpius arma
Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
Cam fasces cinxere Hypanin mirataque leges
Romanum stupuit Maeotia terra tribunal.
Nec tantis patriae studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce, redis, cum gentibus undique cinctam
Exult Hesperiam paribus Fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum; nam flammeus imber in hostem
Decidit; hunc dorso trepidum ffumante ferebat
Ambustus sonipes; hic tabescente solutus
Subsedit galea liquefactaque fulgure cuspis
Canduit et subitis fluxere vaporibus enses.
Tum contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldaea mago seu carmina ritu
Armavere deos, seu, quod reor, omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque praesidium Latio non deesset Olympi,
Deficeret si nostra manus; sed providus aether
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi jam, princeps, soceri sudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
Iam totiens missi proceres responsa morandi
Rettulerant, donec differri longius urbis
Communes non passa preces penetralibus altis
Prosiluit vultusque palam confessa coruscos
Impulit ipsa suis cunctantem Roma querellis:
'Dissimulata diu tristes in amore repulsas
Vestra parens, Auguste, queror. Quonam usque tenebit
Praelatus mea vota Ligus? vetitumque propinqua
Lace frui, spatiis discernens gaudia parvis,
Torquebit Rubicon vicino numine Thybrim?

Nonne semel sprevisse satis, cam reddita bellis
Africa venturi lusit spe principis urbem
Nec duras tantis precibus permovimus aures?
Ast ego frenabam geminos, quibus altior ires,
Electi candoris equos et numinis arcum
Iam molita tui, per quem radiante decorus
Ingrederere toga, pugnae monumenta dicabam
Defensam titulo Libyam testata perenni.
Iamque parabantur pompae simulacra futurae
Tarpeio spectanda Iovi: caelata metallo
Classis ut auratum sulcaret remige fluctum,
Vt Massyla tuos anteirent oppida currus
Palladiaque comas innexus harundine Triton
Edomitis veheretur aquis et in aere trementem
Succinctae famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipse Iugurthinam subiturus carcere poenam.
Praeberet fera colla iugo, vi captus et armis,
Non Bocchi Syllaeque dolls. 'Sed prima remitto.
Num praesens etiam Getici me laurea belli
Declinare potest? sedesve capacior alia
Tantae laudis erit? Tua te benefacta morantem
Conveniunt, meritisque suis obnoxia virtus
Quod servavit amat. Iam flavescentia centum
Messibus aestivae detondent Gargara falces,
Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumvexa rapit centenus saecula consul:
His annis, qui lustra mihi bis dena recensent,
Nostra ter Augustos intra pomeria vidi,
Temporibus variis; eadem sed causa tropaei
Civilis dissensus erat. Venere superbi,
Scilicet ut Latio respersos sanguine currus
Adspicerem! Quisquamne piae laetanda parenti
Natorum lamenta putet? periere tyranni,
Sed nobis periere tamen. Cum Gallica vulgo
Proelia iactaret, tacuit Pharsalica Caesar.
Namque inter socias acies cognataque signa
Vt vinci miserum, numquam vicisse decorum.
Restituat priscum per te jam gloria morem
Verior, et fructum sincerae laudis ab hoste
Desuetum jam redde mihi iustisque furoris
Externi spoliis sontes absolve triumphos.
`Quem, precor, ad finera laribus seiuncta potestas
Exulat imperiumque suis a sedibus errat?
Cur mea quae cunctis tribuere palatia nomen
Neglecto squalent senio? nec creditur orbis

Illinc posse regi? Medium non deserit umquam
Caeli Phoebus iter, radiis tamen omnia lustrat.
Segnius an veteres Histrum Rhenumque tenebant,
Qui nostram coluere domum? leviusve timebant
Tigris et Euphrates, cum foedera Medus et Indus
Hinc peteret pacemque mea speraret ab arce?
Hic illi mansere viri, quas mutua virtus
Legit et in nomen Romanis rebus adoptans
Iudicio pulchram seriem, non sanguine duxit;
Hic proles atavum deducens Aelia Nervam
Tranquillique Pii bellgrotesque Severi.
Hunc civis dignare chorum conspectaque dudum
Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
Quem tenero patris comitem susceperat aevo,
Nunc duce cum socero iuvenem te Thybris adoret.'
Orantem medio princeps sermone refovit:
'Numquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,
O dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querellis
Incusare tuos) patriae mandata vocantis
Sprevimus: advectae misso Stilichone curules,
Vt nostras tibi, Roma, vices pro principe consul
Impleret generoque socer. Vidistis in illo
Me quoque; sic credit pietas non sanguine solo,
Sed claris potius factis experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis
Quae pro me mundoqne gerit; sed ab omnibus unum,
Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo
Subiectum nostris oculis et cuius agendi
Spectator vel causa fui. 'Populator Achivae
Bistoniaeque plagae, crebris successibus amens
Et ruptas animis spirans inmanibus Alpes
Iam Ligurum trepidis admoverat agmina muris
Tutior auxilio brumae (quo gentibus illis
Sidere consueti favet inclementia caeli)
Meque minabatur calcato obsidere vallo
Spem vano terrore fovens, si forte, remotis
Praesidiis, urgente metu, qua vellet obirem
Condicione fidem; nec me timor impulit ullus
Et duce venturo fretum memoremque tuorum,
Roma, ducum, quibus hand umquam vel morte parata
Foedus lucis amor pepigit dispendia famae.
Nox erat et late stellarurn more videbam
Barbaricos ardere focos; iam classica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcher ab Arcto

Adventat Stilicho. Medius sed clauserat hostis
Inter me socerumque viam pontemque tenebat,
Addua quo scissas spumosior incitat undas.
Quid faceret? differret iter? Discrimina nullas
Nostra dabant adeunda moras. Perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat; nam plurima retro,
Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
Extera vel nostras acies. Hoc ille locatus
Ancipiti, longum socias tardumque putarit
Expectasse manus et nostra pericula tendit
Posthabitis pulsare suis mediumque per hostem
Flammatus virtute pia propriaeque salutis
Inmemor et stricto prosternens obvia ferro
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
'Nunc tibi Tydiden attollant carmina vatum,
Quod iuncto fidens Ithaco pateracta Dolonis
Indicio dapibusque simul religataque somno
Thracia sopiti penetraverit agmina Rhesi
Graiaque rettulerit captos ad castra jugales,
Quorum, si qua fides augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros candorque pruinas.
Ecce virum, taciti nulla qui fraude soporis
Ense palam sibi pandit iter remeatque cruentus
Et Diomedeis tantum praeclarior ausis,
Quantum lux tenebris manifestaque proelia furtis!
Adde quod et ripis steterat munitior hostis
Et cui nec vigilem fas est componere Rhesum:
Thrax erat, hic Thracum domitor. Non tela retardant,
Obice non haesit fluvii. Sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Traiecit clipeo Thybrim, quo texerat urbem,
Tarquinio mirante Cocles mediisque superbus
Porsennam respexit aquis. Celer Addua nostro
Sulcatus socero: sed, cum transnaret, Etruscis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis.
'Exere nunc doctos tantum certamine laudis,
Roma, choros et, quanta tuis facundia poller
Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.'
Dixit et antiquae muros egressa Ravennae
Signa movet; iamque ora Padi portusque relinquit
Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
Aestuat et pronas puppes nunc amne retuso,
Nunc redeunte vehit nudataque litora fluctu
Deserit, Oceani lunaribus aemula damnis.
Laetior hinc Fano recipit Fortuna vetusto,

Despiciturque vagus praerupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens vivo se perforat arcu
Admisitque viam sectae per viscera rupis,
Exuperans delubra Iovis saxoque minantes
Appenninigenis cultas pastoribus aras.
Quin et Clitumni sacras victoribus undas,
Candida quae Latiis praebent armenta triumphis,
Visere cura fuit; nec te miracula fontis
Praetereunt, tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat; si voce gradum maiore citasset,
Commixtis fervebat aquis; cumque omnibus una
Sit natura vadis, similes ut corporis undas
Ostendant, haec sola novam iactantia sortem
Humanos properant imitari flumina mores.
Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abest, urbi qui nominis auctor:
Ilice sub densa silvis artatus opacis
Inter utrumque iugum tortis anfractibus albet.
Inde salutato libatis Thybride lymphis
Excipiunt arcus operosaque semita vastis
Molibus et quidquid tantum praemittitur urbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellae
Spe propiore tori mater sollertior ornat
Adveniente proco vestesque et cingula comit
Saepe manu viridique angustat iaspide pectus
Substringitque comam gemmis et colla monili
Circuit et bacis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitum tuis insignior auctis
Collibus et nora major se Roma ridendum
Obtulit. Addebant pulchrum nova moenia vultum
Audito perrecta recens rumore Getarum,
Profecitque opifex decori timor, et vice mira,
Quam pax intulerat, bello discussa senectus
Erexit subitas turres cunetosque coegit
Septem continuo colles iuvenescere muro.
Ipse favens votis solitoque decentior aer,
Quamvis adsiduo noctem foedaverat imbre,
Prineipis et solis radiis detersa removit
Nubila; namque ideo pluviis turbaverat omnes
Ante dies lunamque rudem madefecerat Auster,
Vt tibi servatum scirent convexa serenum.
Omne Palatino quod pons a colle recedit
Mulvius et quantum licuit consurgere tectis,
Vna replet turbae facies: undare videres

Ima viris, altas effulgere matribus aedes.
Exultant iuvenes aequaevi principis annis;
Temnunt prisca senes et in hunc sibi prospera fati
Gratantur durasse diem moderataque laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod peetore solus
Romanos vetuit currum praecedere patres:
Cume tamen Eucherius, cui regius undique sanguis,,
Atque Augusta soror fratri praeberet ovanti
Militis obsequium; sic illum dura parentis
Instituit pietas in se vel pignora parci
Quique neget nato, procerum quod praestat honori.
Haec sibi curva senum maturaque comprobat aetas
Idque inter veteris speciem praesentis et aulae
Iudicat: hunc civem, dominos venisse priores.
Conspicuas tam flore genas, diademate crinem
Membraque gemmato trabeae viridantia cinctu
Et fortes umeros et certatura Lyaeo
Inter Erythraeas surgentia colla smaragdos
Mirari sine fine nurus; ignaraque virgo,
Cui simplex calet ore pudor, per singula cernens
Nutricem consultat anum: quid fixa draconum
Ora velint? ventis fluitent an vera minentur
Sibila suspensum rapturi faucibus hostem?
Vt chalybe indutos equites et in aere latentes
Vidit cornipedes: 'quanam de genre' rogabat
'Ferrati venere viri? quae terra metallo
Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
Indidit hinnitum ferro simulacraque belli
Viva dedit?' Gaudet metuens et pollice monstrat,
Quod picturatas galeae Iunonia cristas
Ornet avis vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra sub aurato crispentur serica dorso.
Tune tibi magnorum mercem Fortuna laborum
Persolvit, Stilicho, curru cum vectus eodem
Vrbe triumphantem generum florente iuventa
Conspiceres illumque diem sub corde referres,
Quo tibi confusa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commisit alendum.
Virtutes variae fructus sensere receptos;
Depositum servasse, fides; constantia, parvum
Praefecisse orbi; pietas, fovisse propinquum.
Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
Evocat et solio fultus genitoris eburno
Gestarum patribus causas ex ordine rerum
Eventusque refert veterumque exempla secutus

Digerit imperii sub iudice facta senatu.
Nil cumulat verbis quae nil fiducia celat;
Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. Agnoscunt proceres; habituque Gabino
Principis et ducibus circumstipata togatis
Iure paludatae iam curia militat aulae.
Adfuit ipsa suis ales Victoria templis
Romanae tutela togae: quae divite penna
Patricii reverenda fovet sacraria coetus
Castrorumque eadem comes indefessa tuorum
Nunc tandem fruitur votis atque omne futurum
Te Romae seseque tibi promittit in aevum.
Hinc te jam patriis latibus via nomine vero
Sacra refert. Flagrat studiis concordia vulgi,
Quam non inlecebris dispersi colligis auri;
Nec tibi venales captant aeraria plausus
Corruptura fidem: meritis offertur inemptus
Pura mente favor. Nam munere carior omni
Obstringit sua quemque salus. Procul ambitus erret!
Non quaerit pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo secreti numinis addit
Imperii praesens genius! quantamque rependit
Maiestas alterna vicem, cum regia circi
Conexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Adsensuque cavae sublatus in aethera vallis
Plebis adoratae reboat fragor, unaque totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo!
Nec solis hic cursus equis: adsueta quadrigis
Cingunt arva trabes, subitaeque adspectus harenae
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Haec et belligeros exercuit area lusus,
Armatos haec saepe choros, certaque vagandi
Textas lege fugas inconfusosque recursus
Et pulchras errorum artes iucundaque Martis
Cernimus. Insonuit cum verbere signa magister,
Mutatos edunt pariter tot pectora motus
In latus adlisis clipeis aut rursus in altum
Vibratis; grave parma sonat, mucronis acutum
Murmur, et umbonum pulsu modulante resultans
Ferreus alterno concentus clauditur ense.
Vna omnis summissa phalanx tantaeque salutant
Te, princeps, galeae. Partiris inde catervis
In varios docto discurritur ordine gyros,
Quos neque semiviri Gortynia recta iuvenci
Flumina nec crebro vincant Maeandria flexu.

Discreto revoluta gradu torquentur in orbes
Agmina, perpetuisque imnoto cardine claustris
Ianus bella premens laeta sub imagine pugnae
Armorum innocuos paci largitur honores.
Iamque novum fastis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino; iam Thybris in uno
Et Bruti cernit trabeas et sceptra Quirini.
Consule laetatur post plurima saecula viso
Pallanteus apex; agnoscunt rostra curules
Auditas quondam proavis, desuetaque cingit
Regius auratis fora fascibus Vlpia lictor,
Et sextas Getica praevelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Histri.
Exeat in populos cunctis inlustrior annus,
Natus fonte suo, quem non aliena per arva
Induit hospes bonos, cuius cunabula fovit
Curia, quem primi tandem videre Quirites,
Quem domitis auspex peperit Victoria bellis!
Hunc et privati titulis famulantibus anni
Et, quos armipotens genitor retroque priores
Diversis gessere locis, ceu numen adorent;
Hunc et quinque tui vel, quos habiturus in urbe
Post alios, Auguste, colant. Licet unus in omues
Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
Nomine: praeteritis melior, venientibus auctor.

CLAUDIUS CLAUDIANUS
DE RAPTU PROSERPINAE LIBER PRIMUS

PRAEFATIO

Inventa secuit primus qui nave profundum,
et rudibus remis sollicitavit aquas,
qui dubiis ausus committere flatibus alnum,
quas natura negat, praebuit arte vias.
Tranquillis primum trepidus se credidit undis,
litora securo tramite summa legens:
mox longos temptare sinus et linquere terras
et leni coepit pandere vela Noto.
Ast ubi paulatim praeceps audacia crevit
cordaque languentem dedidicere metum,

iam vagus irrumpit pelagus caelumque secutus
Aegaeas hiemes Ioniumque domat.

LIBER PRIMUS

Inferni raptoris equos afflataque curru
sidera Taenario caligantesque profundae
Iunonis thalamos audaci promere cantu
mens congesta iubet. Gressus removete, profani.
Iam furor humanos nostro de pectore sensus
expulit et solum spirant praecordia Phoebum.
Iam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
sedibus et claram dispergere limina lucem
adventum testata Dei. Iam magnus ab imis
auditur fremitus terris templumque remugit
Cecropium sanctasque faces extollit Eleusis.
Angues Triptolemi strident et squamea curvis
colla levant attrita iugis lapsuque sereno
erecti roseas tendunt ad carmina cristas.
Ecce procul ternis Hecate variata figuris
exoritur laetusque simul procedit Iacchus
crinali florens hedera, quem Parthica velat
tigris et auratos in nodum colligit ungues.
Ebria Maeonius firmat vestigia thyrsus.
Di, quibus innumerum vacui famulantur Averni
vulgus iners, opibus quorum donatur avaris
quidquid in orbe perit, quos Styx liventibus ambit
interfusa vadis et quos fumantia torquens
aequora gurgitibus Phlegethon perlustrat anhelis;
vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum
et vestri secreta poli: qua lampade Ditem
flexit Amor, quo ducta ferox Proserpina raptu
possedit dotale Chaos, quantasque per oras
sollicito genetrix erraverit anxia cursu:
unde datae populis fruges et glande relicta
cesserit inventis Dodonia quercus aristis.
Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras
proelia moturus superis, quod solus egeret
conubiis sterilesque diu consumeret annos,
impatiens nescire torum nullasque mariti
inlecebras nec dulce patris cognoscere nomen.
Iam quaecumque latent ferali monstra barathro
in turmas aciemque ruunt contraque Tonantem
coniurant Furiae crinitaque sontibus hydris
Tisiphone, quatiens infausto lumine pinum,

armatos ad castra vocat pallentia Manes.
Paene reluctatis iterum pugnantia rebus
rupissent elementa fidem penitusque revulso
carcere laxatis pubes Titania vinclis
vidisset caeleste iubar rursusque cruentus
Aegaeon positis aucto de corpore nodis
obvia centeno vexasset fulmina motu.
Sed Parcae vetuere minas orbique timentes
ante pedes soliumque ducis fudere severam
canitiem genibusque suas cum supplice fletu
admovere manus, quarum sub iure tenentur
omnia, quae seriem fatorum pollice ducunt,
longaque ferratis evolvunt saecula fusis.
Prima fero Lachesis clamabat talia regi
incultas dispersa comas: "O maxime noctis
arbiter umbrarumque potens, cui nostra laborant
stamina, qui finem cunctis et semina praebes
nascendique vices alterna morte rependis,
qui vitam letumque regis (nam quidquid ubique
gignit materies, hoc te donante creatur
debeturque tibi, certis ambagibus aevi
rursus corporeos animae mittuntur in artus),
ne pete firmatas pacis dissolvere leges,
quas dedimus nevitque colus, neu foedera fratrum
civili converte tuba. Cur impia tollis
signa? Quid incestis aperis Titanibus auras?
Posce Iovem: dabitur coniunx." Vix ille pepercit
erubuitque preces animusque relanguit atrox,
quamvis indocilis flecti: ceu turbine rauco
cum gravis armatur Boreas glacieque nivali
hispidus et Getica concretus grandine pennas
disrumpit, pelagus, silvas camposque sonoro
flamine rapturus, si forte adversus aenos
Aeolus obiciat postes, vanescit inanis
impetus et fractae redeunt in claustra procellae.
Tum Maia genitum, qui fervida dicta reportet,
imperat acciri. Cyllenius astitit ales
somniferam quatiens virgam tectusque galero.
Ipse rudi fultus solio nigraque verendus
maiestate sedet. Squalent immania foedo
sceptra situ; sublime caput maestissima nubes
asperat et dirae riget inclementia formae.
Terrorem dolor augebat. Tunc talia celso
ore tonat (tremefacta silent dicente tyranno
atria; latratum triplicem compescuit ingens

ianitor et presso lacrimarum fonte resedit
Cocytos tacitisque Acheron obmutuit undis
et Phlegethonteae requierunt murmura ripae):
"Atlantis Tegeaee nepos, commune profundis
et superis numen, qui fas per limen utrumque
solus habes geminoque facis commercia mundo,
i celer et proscinde Notos et iussa superbo
redde Iovi: tantumne tibi, saevissime frater,
in me iuris erit? Sic nobis noxia vires
cum caelo Fortuna tulit? Num robur et arma
perdidimus, si rapta dies? An forte iacentes
ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
stringimus aut vanas tonitru deludimus auras?
Nonne satis visum, quod grati luminis expers
tertia supremae patior dispendia sortis
informesque plagas, cum te laetissimus ornet
signifer et vario cingant splendore Triones?
Sed thalamos etiam prohibes? Nereia glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Iuno sinu. Quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem magnamque Themin? Tibi tanta creandi
copia, te felix natorum turba coronat.
Ast ego deserta maerens inglorius aula
implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. Primordia testor
noctis et horrendae stagna intemerata paludis,
si dictis parere negas, patefacta ciebo
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas,
obducam tenebris solem, compage soluta
lucidus umbroso miscebitur axis Averno."
Vix ea fatus erat, iam nuntius astra tenebat.
Audierat mandata pater secumque volutat
diversos ducens animos, quae tale sequatur
coniugium Stygiosque velit pro sole recessus.
Certa requirenti tandem sententia sedit.
Hennaeae Cereri proles optata virebat
unica, nec tribuit subolem Lucina secundam
fessaque post primos haeserunt viscera partus
infecunda quidem; sed cunctis altior exstat
matribus et numeri damnum Proserpina pensat.
Hanc fovet, hanc sequitur: vitulam non blandius ambit
torva parens, pedibus quae nondum proterit arva
nec nova lunatae curvavit germina frontis.
Iam matura toro plenis adoleverat annis

virginitas, tenerum iam pronuba flamma pudorem
sollicitat mixtaque tremit formidine votum.
Personat aula procis: pariter pro virgine certant
Mars clipeo melior, Phoebus praestantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phoebus largitur Amyclas
et Delon Clariosque Lares. Hinc aemula Iuno,
hinc poscit Latona nurum. Despexit utrumque
flava Ceres raptusque timens (heu caeca futuri!)
aethera deseruit; furtim sua pignora terris
commendat fidis Siculasque relegat in oras,
ingenio confisa loci. Trinacria quondam
Italiae pars una fuit, sed pontus et aestus
mutavere situm. Rupit confinia Nereus
victor et abscissos interluit aequore montes
parvaque cognatas prohibent discrimina terras.
Nunc illam socia ruptam tellure trisulcam
opposuit natura mari. Caput inde Pachyni
respuit Ionias praetentis rupibus iras,
hinc latrat Gaetula Thetis Lilybaeaque pulsat
brachia consurgens; hinc indignata teneri
concutit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio scopulis se porrigit Aetna perustis:
Aetna Giganteos numquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum, qui saucia terga revinctus
spirat inexhaustum flagranti vulnere sulphur,
et quotiens detractat onus cervice rebelli
in laevum dextrumque latus, tunc insula fundo
vertitur et dubiae nutant cum moenibus urbes.
Aetnaeos apices solo cognoscere visu,
non aditu temptare licet. Pars cetera frondet
arboribus, teritur nullo cultore cacumen.
Nunc movet indigenas nimbos piceaque gravatum
foedat nube diem, nunc motibus astra lacessit
terrificis damnisque suis incendia nutrit.
Sed quamvis nimio fervens exuberet aestu,
scit nivibus servare fidem pariterque favillis.
Durescit glacies tanti secura vaporis,
arcano defensa gelu fumoque fideli
lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quae scopulos tormenta rotant? Quae tanta cavernas
vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius amnis?
Sive quod obicibus discurrens ventus opertis
offenso rimosa furit per saxa meatu,
dum scrutatur iter, libertatemque reposcens
putria multivagis populatur flatibus antra;

seu mare sulphurei ductum per viscera montis
oppressis ignescit aquis et pondera librat.
Hic ubi servandum mater fidissima pignus
abdidit, ad Phrygios tendit secura Penates
turrigeramque petit Cybelen sinuosa draconum
membra regens, volucri qui pervia nubila tractu
signant et placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit, pingunt maculosa virentes
terga notae, rutilum squamis intermicat aurum.
Nunc spiris Zephyros tranant, nunc arva volatu
inferiora secant. Cano rota pulvere labens
sulcatam fecundat humum. Flavescit aristis
orbita. Surgentes condunt vestigia fruges,
vestit iter comitata seges. Iam linquitur Aetna
totaque decrescit refugo Trinacria visu.
Heu quotiens praesaga mali violavit oborto
rore genas! Quotiens oculos ad tecta retorsit
talia voce movens: "Salve, gratissima tellus,
quam nos praetulimus caelo: tibi gaudia nostri
sanguinis et caros uteri commendo labores.
Praemia digna manent. Nullos patiere ligones
et nullo rigidi versabere vomeris ictu,
sponte tuus florebit ager. Cessante iuvenco
ditior oblatas mirabitur incola messes."
Sic ait et fulvis tetigit serpentibus Idam.
Hic sedes augusta Deae templique colendi
religiosa silex, densis quam pinus obumbrat
frondibus, et nulla lucos agitante procella
stridula coniferis modulatur carmina ramis.
Terribiles intus thiasi vesanaque mixto
concentu delubra gemunt. Ululatibus Ide
bacchatur; timidas inclinant Gargara silvas.

Postquam visa Ceres, mugitum tympana frenant,
conticuere chori: Corybas non impulit ensem,
non buxus, non aera sonant blandasque leones
submisere iubas. Adytis gavisa Cybebe
exilit et pronas extendit ad oscula turres.
Viderat haec dudum summa speculatus ab arce
Iuppiter ac Veneri mentis penetralia pandit:
"Curarum, Cytherea, tibi secreta fatebor.
Candida Tartareo nuptum Proserpina regi
iam pridem est decreta dari. Sic Atropos urget,
sic cecinit longaeva Themis. Nunc matre remota
rem peragi tempus. Fines invade Sicanos

et Cereris prolem patulis illudere campis,
crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
coge tuis armata dolis, quibus urere cuncta,
me quoque saepe, soles. Cur ultima regna quiescunt?
Nulla sit immunis regio nullumque sub umbris
pectus inaccensum Veneri. Iam tristis Erinys
sentiat ardores, Acheron Ditisque severi
ferrea lascivis mollescant corda sagittis."
Accelerat praecepta Venus iussuque parentis
Pallas et inflexo quae terret Maenala cornu
addunt se comites. Divino semita gressu
claruit, augurium qualis laturus iniquum
praepes sanguineo dilabitur igne cometes
prodigiale rubens: non illum navita tuto,
non impune vident populi, sed crine minaci
nuntiat aut ratibus ventos aut urbibus hostes.
Devenere locum, Cereris quo tecta nitebant
Cyclopum firmata manu: stant ardua ferro
moenia, ferrati postes immensaque nectit
claustra chalybs. Nullum tanto sudore Pyragmon
nec Steropes construxit opus; non talibus umquam
spiravere Notis animae nec flumine tanto
incoctum maduit lassa cervice metallum.
Atria cingit ebur; trabibus solidatur aenis
culmen et in celsas surgunt electra columnas.
Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu
irrita texebat rediturae munera matri.
Hic elementorum seriem sedesque paternas
insignibat acu: veterem qua lege tumultum
discrevit Natura parens et semina iussis
discessere locis: quidquid leve, fertur in altum,
in medium graviora cadunt, incanduit aer,
legit flamma polum, fluxit mare, terra pependit.
Nec color unus erat: stellas accendit in auro,
ostro fundit aquas. Attollit litora gemmis
filaque mentitos iam iam caelantia fluctus
arte tument. Credas inlidi cautibus algam
et raucum bibulis inserpere murmur harenis.
Addit quinque plagas. Mediam subtegmine
rubro obsessam fervore notat; squalebat inustus
limes et assiduo sitiebant stamina sole:
vitales utrimque duas, quas mitis oberrat
temperies habitanda viris; in fine supremo
torpentes traxit geminas brumaque perenni
foedat et aeterno contristat frigore telas.

Nec non et patrui pingit sacraria Ditis
fatalesque sibi Manes. Nec defuit omen;
praescia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Coeperat et vitreis summo iam margine texti
Oceanum sinuare vadis; sed cardine verso
cernit adesse deas imperfectumque laborem
deserit et niveos infecit purpura vultus
per liquidas succensa genas castaeque pudoris
illuxere faces. Non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod femina tinxerit ostro.
Merserat unda diem; sparso nox umida somno
languida caeruleis invexerat otia bigis,
iamque viam Pluto superas molitur ad auras
germani monitu. Torvos invisa iugales
Allecto temone ligat, qui pascua mandunt
Cocyti pratisque Erebi nigrantibus errant
stagnaque tranquillae potantes marcida Lethes
aegra soporatis spumant oblivia linguis.
Orphnaeus crudele micans Aethonque sagitta
ocior et Stygii sublimis gloria Nycteus
armenti Ditisque nota signatus Alastor
stabant ante fores iuncti saevumque fremebant
crastina venturae spectantes gaudia praedae.

CLAUDIUS CLAUDIANUS
DE RAPTU PROSERPINAE LIBER SECUNDUS

PRAEFATIO

Otia sopitis ageret cum cantibus Orpheus
neglectumque diu deposuisset opus,
lugebant erepta sibi solatia Nymphae,
quaerebant dulces flumina maesta modos.
Saeva feris natura redit metuensque leonem
implorat citharae vacca tacentis opem.
Illius et duri flevere silentia montes
silvaque Bistoniam saepe secuta chelyn.
Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
Thracia pacifero contigit arva pede
diraque sanguinei vertit praesepia regis
et Diomedeos gramine pavit equos,
tunc patriae festo laetatus tempore vates

desuetae repetit fila canora lyrae
et resides levi modulatus pectine nervos
pollice festivo nobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti frenantur et undae,
pigrior astrictis torpuit Hebrus aquis,
porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
excussit gelidas pronior Ossa nives.
Ardua nudato descendit populus Haemo
et comitem quercum pinus amica trahit,
Cirrhaeasque dei quamvis despexerit artes,
Orpheis laurus vocibus acta venit.
Securum blandi leporem fovere molossi
vicinumque lupo praebuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride dammae,
Massylam cervi non timuere iubam.
Ille novercales stimulos actusque canebat
Herculis et forti monstra subacta manu,
qui timidae matri pressos ostenderit angues
intrepidusque fero riserit ore puer.
"Te neque Dictaeas quatiens mugitibus urbes
taurus nec Stygii terruit ira canis,
non leo sidereos caeli rediturus ad axes,
non Erymanthei gloria montis aper.
Solvis Amazonios cinctus, Stymphalidas arcu
appetis, occiduo ducis ab orbe greges
tergeminique ducis numerosos deicis artus
et totiens uno victor ab hoste redis.
Non cadere Antaeo, non crescere profuit Hydrae,
nec cervam volucres eripuere pedes.
Caci flamma perit, rubuit Busiride Nilus,
prostratis maduit nubigenis Pholoe.
Te Libyci stupuere sinus, te maxima Tethys
horruit, imposito cum premerere polo.
Firmior Herculea mundus cervice pependit,
lustrarunt umeros Phoebus et astra tuos."
Thracius haec vates. Sed tu Tirynthius alter,
Florentine, mihi, tu mea plectra moves
antraque Musarum longo torpentia somno
excutis et placidos ducis in orbe choros.

LIBER SECUNDUS

Impulit Ionios praemisso lumine fluctus
nondum pura dies, tremulis vibratur in undis
ardor et errantes ludunt per caerula flammae.

Iamque audax animi fidaeque oblita parentis
fraude Dionaea riguos Proserpina saltus
(sic Parcae voluere) petit. Ter cardine verso
praesagum cecinere fores, ter conscia fati
flebile terrificis gemuit mugitibus Aetna.
Nullis illa tamen monstris nulloque tenetur
prodigio; comites gressum iunxere sorores.
Prima dolo gaudens et tanti conscia voti
it Venus et raptus metitur corde futuros,
iam durum flexura Chaos, iam Dite subacto
ingenti famulos Manes ductura triumpho.
Illi multifidos crinis sinuatur in orbes
Idalia divisus acu; sudata marito
fibula purpureos gemma suspendit amictus.
Candida Parrhasii post hanc regina Lycei
et Pandionias quae cuspide protegit arces,
utraque virgo, ruunt: haec tristibus aspera bellis,
haec metuenda feris. Tritonia casside fulva
caelatum Typhona gerit, qui summa peremptus
ima parte viget moriens et parte superstes,
hastaque terribili surgens per nubila ferro
instar erat silvae; tantum stridentia colla
Gorgonis obtentu pallae fulgentis inumbrat.
At Triviae lenis species et multus in ore
frater erat Phoebique genas et lumina Phoebi
esse putes, solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent, levibus proiecerat auris
indociles errare comas arcuque remisso
otia nervus agit; pendent post terga sagittae.
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu
poplite fusa tenus, motoque in stamine Delos
errat et aurato trahitur circumflua ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
mox dolor, aequali tendit per gramina passu,
nec membris nec honore minor, potuitque videri
Pallas, si clipeum ferret, si spicula, Phoebe.
Collectae tereti nodantur iaspide vestes.
Pectinis ingenio numquam felicior artis
contigit eventus, nulli sic consona telae
fila nec in tantum veri duxere figuras.
Hic Hyperionio Solem de semine nasci
fecerat et pariter Lunam, sed dispare forma,
aurorae noctisque duces. Cunabula Tethys
praebet et infantes gremio solatur anhelos
caeruleusque sinus roseis radiatur alumnis.

Invalidum dextro portat Titana lacerto
nondum luce gravem nec pubescentibus alte
cristatum radiis. Primo clementior aevo
fingitur et tenerum vagitu despuit ignem.
Laeva parte soror vitrei libamina potat
uberis et parvo signatur tempora cornu.
Tali luxuriat cultu. Comitantur euntem
Naides et socia stipant utrimque caterva,
quae fontes, Crinise, tuos et saxa rotantem
Pantagiam nomenque Gelam qui praebuit urbi,
concelebrant, quas pigra vado Camerina palustri,
quas Arethusaei latices, quas advena nutrit
Alpheus; Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exsultat ademptis
pulchra cohors, quotiens Arcton populata virago
Hippolyte niveas ducit post proelia turmas,
seu flavos stravere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere securi:
aut quales referunt Baccho sollemnia Nymphae
Maeoniae, quas Hermus alit, ripasque paternas
percurrunt auro madidae; laetatur in antro
amnis et undantem declinat prodigus urnam.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
Henna parens florum curvaque in valle sedentem
compellat Zephyrum: Pater o gratissime veris,
qui mea lascivo regnas per prata meatu
semper et adsiduis inroras flatibus annum,
respice Nympharum coetus et celsa Tonantis
germina per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis faveasque, precor, nunc omnia fetu
pubescant virgulta velis, ut fertilis Hybla
invideat vincique suos non abnuat hortos.
Quidquid turiferis spirat Panchaia silvis,
quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
quidquid ab extremis ales longaevus harenis
colligit optato repetens exordia saeclo,
in venas disperge meas et flamine largo
rura fove. Merear divino pollice carpi
et nostris cupiant ornari numina sertis."
Dixerat. Ille novo madidantes nectare pennas
concutit et glebas fecundo rore maritat,
quaque volat, vernus sequitur rubor. Omnis in herbas
turget humus medioque patent convexa sereno;
sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
induit et dulci violas ferrugine pingit.

Parthica quae tantis variantur cingula gemmis
regales vinctura sinus? Quae vellera tantum
ditibus Assyrii spumis fuscantur aeni?
Non tales volucer pandit Iunonius alas,
nec sic innumeros arcu mutante colores
incipiens redimitur hiems, cum tramite flexo
semita discretis interviret umida nimbis.
Forma loci superat flores: curvata tumore
parvo planities et mollibus edita clivis
creverat in collem. Vivo de pumice fontes
roscida mobilibus lambebant gramina rivis
silvaque torrentes ramorum frigore soles
temperat et medio brumam sibi vindicat aestu:
apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
quercus amica Iovi, tumulos tectura cupressus,
ilex plena favis, venturi nuntia laurus.
Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus,
hic hederae serpunt, hic pampinus induit ulmos.
Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
panditur et nemorum frondoso margine cinctus
vicinis pallescit aquis; admittit in altum
cernentes oculos et late pervius humor
ducit inoffensos liquido sub flumine visus,
imaque perspicui prodit secreta profundi.
[Huc elapsa cohors gaudet per florida rura].
Hortatur Cytherea legant: "Nunc ite, sorores,
dum matutinis praesudat solibus aer,
dum meus humectat flaventes Lucifer agros,
roranti praevectus equi." Sic fata doloris
carpit signa sui. Varios tum cetera saltus
invasere cohors. Credas examina fundi
Hyblaeum raptura thymum, cum cerea reges
castra movent fagique cava dimissus ab alvo
mellifer electis exercitus obstrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos: haec lilia fuscis
intexit violis, hanc mollis amaracus ornat,
haec graditur stellata rosis, haec alba ligustris.
Te quoque flebilibus maerens, Hyacinthe, figuris
Narcissumque metunt, nunc inclita germina veris,
praestantes olim pueros. Tu natus Amyclis,
hunc Helicon genuit. Disci te perculit error,
hunc fontis decepit amor. Te fronte recussa
Delius, hunc fracta Cephisus harundine luget.
Aestuat ante alias avido fervore legendi
frugiferae spes una deae. Nunc vimine texto

ridentes calathos spoliis agrestibus implet,
nunc sociat flores seseque ignara coronat,
augurium fatale tori. Quin ipsa tubarum
armorumque potens dextram, qua fortia turbat
agmina, qua stabiles portas et moenia vellit,
iam levibus laxat studiis hastamque reponit
insuetisque docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex horrorque recessit
Martius et cristae pacato fulgure vernant.
Nec quae Parthenium canibus scrutatur odoris
aspernata choros libertatemque comarum
iniecta voluit tantum frenare corona.
Talia virgineo passim dum more geruntur,
ecce repens mugire fragor, confligere turres
pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Causa latet. Dubios agnovit sola tumultus
diva Paphi mixtoque metu perterrita gaudet.
Iamque per anfractus animarum rector opacos
sub terris quaerebat iter gravibusque gementem
Enceladum calcabat equis. Immania findunt
membra rotae pressaque Gigas cervice laborat
Sicaniam cum Dite ferens temptatque moveri
debilis et fessis serpentibus impedit axem:
fumida sulphureo praelabitur orbita dorso.
Ac velut occultus securum pergit in hostem
miles et effossi subter fundamina campi
transilit inclusos arcano limite muros,
turbaque deceptas victrix erumpit in arces
terrigenas imitata viros: sic tertius heres
Saturni latebrosa vagis rimatur habenis
devia fraternum cupiens exire sub orbem.
Ianua nulla patet; prohibebant undique rupes
oppositae duraque deum compage tenebant.
Non tulit ille moras indignatusque trabali
saxa ferit sceptro: Siculae sonuere cavernae,
turbatur Lipare, stupuit fornace relicta
Mulciber et trepidus deiecit fulmina Cyclops.
Audiit et si quem glacies Alpina coercet,
et qui te, Latiis nondum praecincte tropaeis
Thybri, natat missamque Pado qui remigat alnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus et mersa negaret
arva coli, trifida Neptunus cuspide montes
impulit adversos. Tunc forti saucius ictu
dissiluit gelido vertex Ossaeus Olympo.

Carceribus laxantur aquae factoque meatu
redduntur fluviusque mari tellusque colonis.
Postquam victa manu duros Trinacria nexus
solvit, et immenso late discessit hiatu,
apparet subitus caelo timor: astra viarum
mutavere fidem, vetito se proluit Arctos
aequore, praecipitat pigrum formido Booten,
horruit Orion, audito palluit Atlas
hinnitu, rutilos obscurat anhelitus axes
discolor et longa solitos caligine pasci
terruit orbis equos, pressis haesere lupatis
attoniti meliore polo rursusque verendum
in Chaos obliquo certant temone reverti.
Mox ubi pulsato senserunt verbera tergo
et solem didicere pati, torrentius amne
hiberno tortaque ruunt pernicius hasta,
quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri,
non leve sollicitae mentis discurrit acumen.
Sanguine frena calent, corrumpit spiritus auras
letifer, infectae spumis vitiantur harenae.
Diffugiunt Nymphae, rapitur Proserpina curru
imploratque Deas. Iam Gorgonis ora revelat
Pallas et intento festinat Delia telo,
nec patruo cedunt. Stimulat communis in arma
virginitas crimenque feri raptoris acerbat.
Ille velut stabuli decus armentique iuvencam
cum leo possedit nudataque viscera fodit
unguibus et rabiem totos exegit in armos,
stat crassa turpis sanie nodosque iubarum
excutit et viles pastorum despicit iras.
"Ignavi domitor vulgi, deterrime fratrum",
Pallas ait, "quae te stimulis facibusque profanis
Eumenides movere? Tua cur sede relicta
audes Tartareis caelum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Dirae, sunt altera Lethes
numina, sunt tristes Furiae te coniuge dignae.
Fratris linque domos, alienam desere sortem,
nocte tua contentus abi. Quid viva sepultis
admisces? Nostrum quid proteris advena mundum?"
Talia vociferans avidos transire minaci
cornipedes umbone ferit clipeique retardat
obice Gorgoneisque premens assibilat hydris
praetentaque operit crista. Libratur in ictum
fraxinus et nigros illuminat obvia currus
missaque paene foret, ni Iuppiter aethere summo

pacificas rubri torsisset fulminis alas
confessus socerum. Nimbis Hymenaeus hiulcis
intonat, et testes firmant conubia flammae.
Invitae cessere deae. Compescuit arcum
cum gemitu talesque dedit Latonia voces:
Sis memor o longumque vale: reverentia patris
obstitit auxilio, nec nos defendere contra
possumus; imperio vinci maiore fatemur.
In te coniurat genitor populoque silenti
traderis, heu! cupidas non aspectura sorores
aequalemque chorum. Quae te fortuna supernis
abstulit et tanto damnavit sidera luctu?
Iam neque Partheniis innectere retia lustris
nec pharetras gestare libet. Securus ubique
spumet aper saevique fremant impune leones.
Te iuga Taygeti, posito te Maenala flebunt
venatu maestoque diu lugebere Cyntho,
Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt."
Interea volucri fertur Proserpina curru
caesariem diffusa Noto planctuque lacertos
verberat et questus ad nubila tendit inanes:
"Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
in nos tela, pater? Sic me crudelibus umbris
tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? Nihilumne paternae
mentis inest? Tantas quo crimine movimus iras?
Non ego, cum rapido saeviret Phlegra tumultu,
signa Deis adversa tuli, nec robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas aut cuius conscia culpae
exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascumque tulere
raptores! Saltem communi sole fruuntur.
Sed mihi virginitas pariter caelumque negatur;
eripitur cum luce pudor terrisque relictis
servitum Stygio ducor captiva tyranno.
O male dilecti flores despectaque matris
consilia! o Veneris deprensae serius artes!
Mater, io! seu te Phrygiis in vallibus Idae
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
incolis et strictos Curetum respicis enses,
exitio succurre meo, compesce furentem,
comprime ferales torvi praedonis habenas."
Talibus ille ferox dictis fletuque decoro

vincitur et primi suspiria sensit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detergit amictu
et placida maestum solatur voce dolorem:
"Desine funestis animum, Proserpina, curis
et vano vexare metu. Maiora dabuntur
sceptra nec indigni taedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
servit et immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem: sunt altera nobis
sidera, sunt orbes alii, lumenque videbis
purius Elysiumque magis mirabere solem
cultoresque pios. Illic pretiosior aetas,
aurea progenies, habitat semperque tenemus,
quod superi meruere semel. Nec mollia desunt
prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Est etiam lucis arbor praedives opacis,
fulgentes viridi ramos curvata metallo.
Haec tibi sacra datur, fortunatumque tenebis
autumnum et fulvis semper ditabere pomis.
Parva loquor: quidquid liquidus complectitur aer,
quidquid alit tellus, quidquid maris aequora verrunt,
quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
lunari subiecta globo, qui septimus auras
ambit et aeternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia reges
deposito luxu turba cum paupere mixti
(omnia mors aequat!); tu damnatura nocentes,
tu requiem latura piis, te iudice sontes
improba cogentur vitae commissa fateri.
Accipe Lethaeo famulas cum gurgite Parcas;
sit fatum quodcumque voles." Haec fatus ovantes
exhortatur equos et Tartara mitior intrat.
Conveniunt animae, quantas violentior Auster
decutit arboribus frondes aut nubibus imbres
colligit aut frangit fluctus aut torquet harenas.
Cunctaque praecipiti stipantur saecula cursu
insignem visura nurum. Mox ipse serenus
ingreditur facili passus mollescere risu
dissimilisque sui.Dominis intrantibus ingens
assurgit Phlegethon; flagrantibus hispida rivis
barba madet totoque fluunt incendia vultu.
Occurrunt propere lecta de plebe ministri.
Pars altos revocant currus frenisque solutis

vertunt emeritos ad pascua nota iugales,
pars aulaea tenent, alii praetexere ramis
limina et in thalamum cultas extollere vestes.
Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiae teneroque levant sermone timores
et sparsos religant crines et vultibus addunt
flammea sollicitum praevelatura pudorem.
Pallida laetatur regio gentesque sepultae
luxuriant epulisque vacant genialibus umbrae.
Grata coronati peragunt convivia Manes.
Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus,
sedantur gemitus. Erebi se sponte relaxat
squalor et aeternam patitur rarescere noctem.
Urna nec incertas versat Minoia sortes,
verbera nulla sonant nulloque frementia luctu
impia dilatis respirant Tartara poenis.
Non rota suspensum praeceps Ixiona torquet,
non aqua Tantaleis subducitur invida labris.
[Solvitur Ixion et Tantalus invenit undas].
Et Tityus tandem spatiosos erigit artus
squalentisque novem detexit iugera campi
(tantus erat), laterisque piger sulcator opaci
invitus trahitur lasso de pectore vultur
abreptasque dolet iam non sibi crescere fibras.
Oblitae scelerum formidatique furoris
Eumenides cratera parant et vina feroci
crine bibunt flexisque minis iam lene canentes
extendunt socios ad pocula plena cerastas
et festas alio succendunt lumine taedas.
Tunc et pestiferi pacatum flumen Averni
innocuae transistis aves flatumque repressit
Amsanctus; fixo tacuit torrente vorago.
Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
lacte novo tumuisse ferunt hederisque virentem
Cocyton dulci perhibent undasse Lyaeo.
Stamina nec rumpit Lachesis, nec turbida sacris
obstrepitant lamenta choris. Mors nulla vagatur
in terris- nullumque rogum planxere parentes;
navita non moritur fluctu, non cuspide miles.
Oppida funerei pollent immunia leti.
Impexamque senex velavit harundine frontem
portitor et vacuos egit cum carmine remos.
Iam suus inferno processerat Hesperus orbi,
ducitur in thalamum virgo. Stat pronuba iuxta
stellantes Nox picta sinus tangensque cubile

omina perpetuo genitalia foedere sanxit.
Exsultant cum voce pii Ditisque sub aula
talia pervigili sumunt exordia plausu:
"Nostra potens Iuno tuque o germane Tonantis
et gener, unanimi consortia ducite somni
mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Iam felix oritur proles, iam laeta futuros
exspectat Natura deos. Nova numina rebus
addite et optatos Cereri proferte nepotes."

Claudian   The Latin Library   The Classics Page

CLAUDIUS CLAUDIANUS
DE RAPTU PROSERPINAE LIBER TERTIUS

LIBER TERTIUS

Iuppiter interea cinctam Thaumantida nimbis
ire iubet totoque deos arcessere mundo.
Illa colorato Zephyros illapsa volatu
numina conclamat pelagi Nymphasque morantes
increpat et Fluvios humentibus evocat antris.
Ancipites trepidique ruunt, quae causa quietos
excierit, tanto quae res agitanda tumultu.
Ut patuit stellata domus, considere iussi.
Nec confusus honor. Caelestibus ordine sedes
prima datur. Tractum proceres tenuere secundum
aequorei, placidus Nereus, et lucida Phorci
canities. Glaucum series extrema biformem
accipit et certo mansurum Protea vultu.
Nec non et senibus Fluviis concessa sedendi
gloria. Plebeio stat cetera more iuventus,
mille Amnes. Liquidis incumbunt patribus udae
Naides et taciti mirantur sidera Fauni.
Tum gravis ex alto genitor sic orsus Olympo:
"Abduxere meas iterum mortalia curas,
iam pridem neglecta mihi, Saturnia postquam
otia et ignavi senium cognovimus aevi;
sopitosque diu populos torpore paterno
sollicitae placuit stimulis impellere vitae,
incultis ne sponte seges grandesceret arvis,
undaret neu silva favis, neu vina tumerent
fontibus et totae fremerent in pocula ripae;
haud equidem invideo (neque enim livescere fas est

vel nocuisse deos), sed quod dissuasor honesti
luxus et humanas oblimat copia mentes,
provocet ut segnes animos rerumque remotas
ingeniosa vias paulatim exploret egestas
utque artes pariat sollertia, nutriat usus.
Nunc mihi cum magnis instat Natura querellis
humanum relevare genus, durumque tyrannum
immitemque vocat regnataque saecula patri
commemorat parcumque Iovem se divite clamat,
qui campos horrere situ dumisque repleri
rura velim nullisque exornem fructibus annum.
Se iam, quae genetrix mortalibus ante fuisset,
in dirae subito mores transisse novercae.
Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
erexisse caput, pecudum si more pererrant
avia, si frangunt communia pabula glandes?
Haecine vita iuvat silvestribus abdita lustris
indiscreta feris? Tales cum saepe parentis
pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes avertere victu.
Atque ideo Cererem, quae nunc ignara malorum
verberat Idaeos torva cum matre leones,
per mare, per terras avido di.scurrere luctu
decretum, natae donec laetata repertae
indicio tribuat fruges currusque feratur
nubibus ignotas populis sparsurus aristas
et iuga caerulei subeant Actaea dracones.
Quod si quis Cereri raptorem prodere divum
audeat, imperii molem pacemque profundam
obtestor rerum, natus licet ille sororve
vel coniunx fuerit natarumve agminis una,
se licet illa meo conceptam vertice iactet,
sentiet iratum, procul aegide sentiet ictum
fulminis et genitum divina sorte pigebit
optabitque mori: tunc vulnere saucius ipsi
tradetur genero, passurus prodita regna,
et sciet an propriae conspirent Tartara causae.
Hoc sanctum; mansura fluant hoc ordine fata."
Dixit et horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
securam placidamque diu iam certa peracti
terrebant simulacra mali noctesque timorem
ingeminant omnique perit Proserpina somno.
Namque modo adversis invadi viscera telis,
nunc sibi mutatas horret pallescere vestes,

nunc steriles mediis frondere Penatibus ornos.
Stabat praeterea luco dilectior omni
laurus, virgineos quondam quae fronde pudica
umbrabat thalamos; hanc imo stipite caesam
vidit et incomptos foedari pulvere ramos,
quaesivitque nefas. Dryades dixere gementes
Tartarea Furias debellavisse bipenni.
Sed tunc ipsa, sui iam non ambagibus ullis
nuntia, materno facies ingesta sopori:
namque videbatur tenebroso obtecta recessu
carceris et saevis Proserpina vincta catenis,
non qualem Siculis olim mandaverat arvis,
nec qualem roseis nuper convallibus Aetnae
suspexere deae. Squalebat pulchrior auro
caesaries et nox oculorum infecerat ignes
exhaustusque gelu pallet rubor, ille superbi
flammeus oris honos et non cessura pruinis
membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc ut dubio vix tandem agnoscere visu
evaluit: "Cuius tot poenae criminis?" inquit
"unde haec informis macies? Cui tanta potestas
in me saevitiae? Rigidi cur vincula ferri
vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu mea, tu proles? An vana fallimur umbra?"
Illa refert: "Heu dira parens nataeque peremptae
immemor, heu fulvas animo transgressa leaenas,
tantane te nostri tenuere oblivia? Tantum
unica despicior? Certe Proserpina nomen
dulce tibi, tali quae nunc, ut cernis, hiatu
suppliciis inclusa teror! Tu saeva choreis
indulges Phrygias vel nunc interstrepis urbes?
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,
si tua nata, Ceres, et non me Caspia
tigris edidit, his, oro, miseram defende cavernis
inque superna refer. Prohibent si fata reverti,
vel tantum visura veni." Sic fata trementes
tendere conatur palmas: vis improba ferri
impedit et motae somnum solvere catenae.
Obriguit visis. Gaudet non vera fuisse,
complexu caruisse dolet. Penetralibus amens
prosilit et tali compellat voce Cybeben:
"Iam non ulterius Phrygia tellure morabor,
sancta parens: revocat tandem custodia cari
pignoris et cunctis obiecti fraudibus anni.
Nec mihi, Cyclopum quamvis exstructa caminis,

culmina fida satis. Timeo ne fama latebras
prodiderit leviusque meum Trinacria celet
depositum. Terret nimium vulgata locorum
nobilitas. Aliis sedes obscurior oris
exquirenda mihi. Gemitu flammisque propinquis
Enceladi nequeunt umbracula nostra taceri.
Somnia quin etiam variis infausta figuris
saepe monent nullusque dies non triste minatur
augurium. Quotiens flaventia serta comarum
sponte cadunt, quotiens exundat ab ubere sanguis,
larga vel invito prorumpunt flumina vultu
iniussaeque manus mirantia pectora tundunt!
Si buxus inflare velim, ferale gemiscunt,
tympana si quatiam, planctus mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri!
Heu longae nocuere morae!" "Procul irrita venti
dicta ferant" subicit Cybele "nec tanta Tonanti
segnities, ut non pro pignore fulmina mittat.
I tamen et nullo turbata revertere casu."
Haec ubi, digreditur templis. Sed nulla ruenti
mobilitas. Tardos queritur non ire dracones
immeritasque movens alterno verbere pennas
Sicaniam quaerit, cum nondum ascenderit Idam.
Cuncta pavet speratque nihil. Sic aestuat ales,
quae teneros humili fetus commiserit orno
allatura cibos et plurima cogitat absens,
ne gracilem ventus discusserit arbore nidum,
ne furtum pateat homini, ne praeda colubris.
Ut domus excubiis incustodita remotis
et resupinati neglecto cardine postes,
flebilis et tacitae species apparuit aulae,
non exspectato respectu cladis amictus
conscidit et fractas cum crine avellit aristas.
Haeserunt lacrimae, nec vox aut spiritus oris
redditur, atque imis vibrat timor ossa medullis.
Succidui titubant gressus; foribusque reclusis,
dum vacuas sedes et desolata pererrat
atria, semirutas confuso stamine telas
atque interruptas agnoscit pectinis artes.
Divinus perit ille labor spatiumque relictum
audax sacrilego supplebat aranea textu.
Nec deflet plangitve malum: tantum oscula telae
figit et abrumpit mutas in fila querellas,
attritosque manu radios proiectaque pensa
cunctaque virgineo sparsa oblectamina ludo

ceu natam pressat gremio, castumque cubile
desertosque toros et, sicubi sederat olim,
perlegit: attonitus stabulo ceu pastor inani,
cui pecus aut rabies Poenorum inopina leonum
aut populatrices infestavere catervae;
serus at ille redit vastataque pascua lustrans
non responsuros ciet imploratque iuvencos.
Atque ibi secreta tectorum in parte iacentem
conspicit Electram natae quae sedula nutrix
Oceani priscas inter notissima Nymphas.
Par Cereri pietas. Haec post cunabula dulci
ferre sinu summoque Iovi deducere parvam
sueverat et genibus ludentem aptare paternis.
Haec comes, haec custos, haec proxima mater haberi.
Tunc laceras effusa comas et pulvere canos
sordida sidereae raptus lugebat alumnae.
Hanc aggressa Ceres, postquam suspiria tandem
laxavit frenosque dolor: "Quod cernimus" inquit
"excidium? Cui praeda feror? Regnatne maritus
an caelum Titanes habent? Quae talia vivo
ausa Tonante manus? Rupitne Typhoeia cervix
Inarimen? Fractane iugi compage Vesevi
Alcyoneus Tyrrhena pedes per stagna cucurrit?
An vicina mihi quassatis faucibus Aetna
protulit Enceladum? Nostros an forte Penates
appetiit centum Briareia turba lacertis?
Heu, ubi nunc est nata mihi? Quo mille ministrae,
quo Cyane? Volucres quae vis Sirenas abegit?
Haeccine vestra fides? Sic fas aliena tueri
pignora?" Contremuit nutrix maerorque pudori
cedit et aspectus miserae non ferre parentis
emptum morte velit longumque immota moratur
auctorem dubium certumque expromere funus.
Vix tamen haec: "Acies utinam vesana Gigantum
hanc dederit cladem! Levius communia tangunt;
sed divae, multoque minus quod rere, sorores
in nostras (nimium) coniuravere ruinas.
Insidias Superum, cognatae vulnera cernis
invidiae. Phlegra nobis infensior aether.
Florebat tranquilla domus nec limina virgo
linquere nec virides audebat visere saltus
praeceptis obstricta tuis. Telae labor illi,
Sirenes requies; sermonum gratia mecum,
mecum somnus erat cautique per atria ludi,
cum subito (dubium est quonam monstrante latebras

rescierit) Cytherea venit suspectaque nobis
ne foret, hinc Phoeben comites, hinc Pallada iunxit.
Protinus effuso laetam se fingere risu,
nec semel amplecti nomenque iterare sororis
et dura de matre queri, quae tale recessu
maluerit damnare decus vetitamque dearum
colloquio patriis procul amandaverit astris.
Nostra rudis gaudere malis et nectare largo
instaurare dapes. Nunc arma habitumque Dianae
induitur digitisque attemptat mollibus arcum.
Nunc crinita iubis galeam, laudante Minerva,
implet et ingentem clipeum gestare laborat.
Prima Venus campos Aetnaeaque rura maligno
ingerit affatu. Vicinos callida flores
ingeminat meritumque loci velut inscia quaerit
nec credit, quod bruma rosas innoxia servet,
quod gelidi rubeant alieno germine menses,
verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
persuadet. Teneris, heu! lubrica moribus aetas.
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
ore preces! Ruit illa tamen confisa sororum
praesidio. Famulae longo ordine Nymphae.
Itur in aeterno vestitos gramine colles
et prima sub luce legunt, cum rore serenus
albet ager sparsosque bibunt violaria sucos.
Sed postquam medio sol altior institit axi,
ecce polum nox foeda rapit tremefactaque nutat
insula cornipedum strepitu pulsuque rotarum;
nosse nec aurigam licuit, seu mortifer ille,
seu mors ipsa fuit. Livor permanat in herbas,
deficiunt rivi, squalent rubigine prata
et nihil afflatum vivit. Pallere ligustra,
exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
Ut rauco reduces tractu detorsit habenas,
nox sua prosequitur currum; lux redditur orbi,
Persephone nusquam. Voto rediere peracto
nec mansere deae. Mediis invenimus arvis
exanimem Cyanen. Cervix redimita iacebat
et caligantes marcebant fronte coronae.
Aggredimur subito et casus scitamur eriles
(nam propior cladi steterat): quis vultus equorum?
Quis regat? Illa nihil, tacito sed laesa veneno
solvitur in laticem. Subrepit crinibus umor.
Liquitur in roremque pedes et brachia manant

nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliae. Rapidis Acheloides alis
sublatae Siculi latus obsedere Pelori
accensaeque malo iam non impune canoras
in pestem vertere lyras; vox blanda carinas
alligat, audito frenantur carmine remi.
Sola domi luctu senium tractura relinquor."
Haeret adhuc suspensa Ceres et singula demens
ceu nondum transacta timet; mox lumina torquens
vultu ad caelicolas furiato pectore fertur.
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
cuius Achaemenio regi ludibria natos avexit
tremebundus eques. Fremit illa marito
mobilior Zephyro totamque virentibus iram
dispergit maculis timidumque hausura profundo
ore virum vitreae tardatur imagine formae.
Haud aliter toto genetrix bacchatur Olympo:
"Reddite" vociferans "non me vagus edidit amnis,
non Dryadum de plebe sumus. Turrita Cybebe
me quoque Saturno genuit. Quo iura deorum,
quo leges cecidere poli? quid vivere recte
proderit? En audet noti Cytherea pudoris
ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor castumque cubile
praebuit? amplexus hoc promeruere pudici?
Nec mirum, si turpe nihil post talia ducit.
Quid vos expertes thalami? tantumne relictus
virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Iam Veneri iunctae, sociis raptoribus, itis?
O templis Scythiae atque hominem sitientibus aris
utraque digna coli! Tanti quae causa furoris?
Quam mea vel tenui dicto Proserpina laesit?
Scilicet aut caris pepulit te, Delia, silvis,
aut tibi commissas rapuit, Tritonia, pugnas.
An gravis eloquio? Vestros an forte petebat
importuna choros? Atqui Trinacria longe,
esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse iuvat? Rabiem livoris acerbi
nulla potest placare quies." His increpat omnes
vocibus. Ast illae (prohibet sententia patris)
aut reticent aut nosse negant responsaque matri
dant lacrimas. Quid agat? Rursus se victa remittit
inque humiles devecta preces: "Ignoscite, si quid
intumuit pietas, si quid flagrantius actum
quam miseros decuit. Supplex miserandaque vestris

advolvor genibus. Liceat cognoscere sortem.
Hoc tantum liceat: certos habuisse dolores.
Scire peto quae forma mali; quamcumque dedistis
fortunam, sit nota, feram fatumque putabo
non scelus. Aspectum precor indulgete parenti;
non repetarn; quaesita manu securus habeto,
quisquis es; affirmo praedam; desiste vereri.
Quod si nos aliquo praevenit foedere raptor,
tu certe, Latona, refer: confessa Diana
forte tibi. Nosti, quid sit Lucina, quis horror
pro genitis et quantus amor, partusque tulisti
tu geminos: haec una mihi. Sic crine fruaris
semper Apollineo, sic me felicior aevum
mater agas." Largis tunc imbribus ora madescunt.
"Quid? tantum dignum fieri dignumque taceri?
Hei mihi, discedunt omnes. Quid vana moraris
ulterius? Non bella palam caelestia sentis?
Quin potius natam pelago terrisque requiris?
Accingar lustrare diem: per devia rerum
indefessa ferar; nulla cessabitur hora;
non requies, non somnus erit, dum pignus ademptum
inveniam, gremio quamvis mergatur Hiberae
Tethyos et rubro iaceat vallata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipaea tenebunt
frigora, non dubio Syrtis cunctabitur aestu.
Stat finem penetrare Noti Boreaeque nivalem
vestigare domum. Primo calcabitur Atlas
occasu facibusque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura per urbes
Iuppiter. Exstincta satietur paelice Iuno.
Insultate mihi, caelo regnate superbi, ducite
praeclarum Cereris de stirpe triumphum."
Haec fatur notaeque iugis illabitur Aetnae
noctivago taedas informatura labori.
Lucus erat prope flumen Acin, quod candida praefert
saepe mari pulchroque secat Galatea natatu,
densus et innexis Aetnaea cacumina ramis
qua licet usque tegens. Illic posuisse cruentam
aegida captivamque pater post proelia praedam
advexisse datur. Phlegraeis silva superbit
exuviis totumque nemus victoria vestit.
Hic patuli rictus et prodigiosa Gigantum
tergora dependent et adhuc crudele minantur
affixae truncis facies immaniaque ossa
serpentum passim cumulis exsanguibus albent

et rigidae multo suspirant fulmine pelles
nullaque non magni iactat se nominis arbor.
Haec centumgemini strictor Aegaeonis enses
curvata vix fronde levat. Liventibus illa
exsultat Coei spoliis. Haec arma Mimantis
sustinet. Hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior at cunctis abies umbrosaque late
ipsius Enceladi fumantia gestat opima
summi terrigenum regis caderetque gravata
pondere, ni lassam fulciret proxima quercus.
Inde timor numenque loco nemorisque senectae
parcitur aetheriisque nefas nocuisse tropaeis.
Pascere nullus oves nec robora laedere Cyclops
audet et ipse fugit sacra Polyphemus ab umbra.
Non tamen hoc tardata Ceres. Accenditur ultro
religione loci vibratque infesta securim,
ipsum etiam feritura Iovem. Succidere pinus,
haud magis enodes dubitat prosternere cedros
exploratque obiens truncos rectique tenorem
stipitis et certo pertemptat brachia nisu.
Sic qui vecturus longinqua per aequora merces
molitur tellure ratem vitamque procellis
obiectare parat, fagos metitur et alnos
et varium rudibus silvis accommodat usum:
quae longa est, tumidis praebebit cornua velis;
quae fortis, clavo potior, quae lenta, favebit
remigio; stagni patiens aptanda carinae.
Tollebant geminae capita inviolata cupressus
cespite vicino, quales non rupibus Idae
miratur Simois, quales non divite ripa
lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeo credas: sic frontibus aequis
exstant et socio despectant vertice lucum.
Hae placuere faces. Pernix invadit utramque
cincta sinus, exserta manus, armata bipenni
alternasque ferit totisque obnixa trementes
viribus impellit. Pariter traxere ruinam
et pariter posuere comas campoque recumbunt,
Faunorum Dryadumque dolor. Complectitur ambas,
sicut erant, alteque levat retroque solutis
crinibus ascendit fastigia montis anheli,
exsuperatque aestus et nulli pervia saxa
atque indignantes vestigia calcat harenas.
Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
torva Megaera ruit, Cadmi seu moenia poscat,

sive Thyesteis properet saevire Mycenis.
Dant tenebrae Manesque locum plantisque resultant
Tartara ferratis, donec Phlegethontis in unda
constitit et plenos excepit lampade fluctus.
Postquam perventum scopuli flagrantis in ora,
protinus arsuras aversa fronte cupressus
faucibus iniecit mediis lateque cavernas
texit et undantem flammis obstruxit hiatum.
Compresso mons igne tonat claususque laborat
Mulciber. Obducti nequeunt exire vapores.
Coniferi micuere apices crevitque favillis
Aetna novis. Strident admisso sulphure rami.
Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,
semper inocciduos insopitosque manere
iussit et arcano perfudit robora suco,
quo Phaethon irrorat equos, quo Luna iuvencos.
Iamque soporiferas nocturna silentia terris
explicuere vices: laniato pectore longas
inchoat illa vias, et sic ingressa profatur:
"Non tales gestare tibi, Proserpina, taedas
sperabam, sed vota mihi communia matrum
et thalami festaeque faces caeloque canendus
ante oculos Hymenaeus erat. Sic numina fatis
volvimur et nullo Lachesis discrimine saevit?
Quam nuper sublimis eram quantisque procorum
cingebar studiis! Quae non mihi pignus ob unum
cedebat numerosa parens! Tu prima voluptas,
tu postrema mihi; per te fecunda videbar.
O decus, o requies, o grata superbia matris:
qua gessi florente deam, qua sospite nusquam
inferior Iunone fui, nunc squalida, vilis.
Hoc placitum patri. Cur autem ascribimus illum
his lacrimis? Ego te, fateor, crudelis ademi,
quae te deserui solamque instantibus ultro
hostibus exposui. Raucis secura fruebar
nimirum thiasis et laeta sonantibus armis
iungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, poenas. En ora fatiscunt
vulneribus grandesque rubent in pectore sulci.
Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te sub cardine quaeram?
Quis monstrator erit? Quae me vestigia ducent?
Quis currus? Ferus ille quis est? Terraene marisne
incola? Quae volucrum deprendam signa rotarum?
Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque iubebit

casus. Sic Venerem quaerat deserta Dione.
Efficietne labor? Rursus te, nata, licebit
amplecti? Manet ille decor? manet ille genarum
fulgor? An infelix talem fortasse videbo,
qualis nocte venis, qualem per somnia vidi?"
Sic ait et prima gressus molitur ab Aetna,
exitiique reos flores ipsumque rapinae
detestata locum sequitur dispersa viarum
indicia et pleno rimatur lumine campos
inclinatque faces. Omnis madet orbita fletu.
Omnibus admugit; quocumque it in aequore, fulvis
adnatat umbra fretis extremaque lucis imago
Italiam Libyamque ferit. Clarescit Etruscum
litus et accenso resplendent aequore Syrtes.
Antra procul Scyllaea petit canibusque reductis
pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.